

UNIVERSITATEA „DUNĂREA DE JOS” DIN GALAȚI
ȘCOALA DOCTORALĂ DE ȘTIINȚE SOCIO-UMANE

TEZĂ DE DOCTORAT

**ASPECTE ALE TRADUCERII UMORULUI.
STUDIU DE CAZ: *TREI ÎNTR-O BARCĂ (FĂRĂ A SOCOTI ȘI
CÂINELE)* ȘI *TREI PE DOUĂ BICICLETE* DE J. K. JEROME**

Rezumat

**Conducător științific,
Prof. univ. dr. ELENA CROITORU**

**Doctorand,
IRINA SÎRBU (PUȘNEI)**

**GALAȚI
2018**

CUPRINS

INTRODUCERE	6
CAPITOLUL 1. O ANALIZĂ A TEORIILOR UMORULUI	16
1.1 Considerații generale	16
1.1.1 Teoriile superiorității și incongruenței	18
1.1.2 Teoria scenariilor semantice și teoria generală al umourului verbal	20
1.1.3 Teoria eliberării	21
1.2 Clasificări al umourului	23
1.3 Concluzii	27
CAPITOLUL 2. MECHANISME AL UMOURULUI	38
2.1 Variații sociolingvistice	38
2.1.1 Variații regionale	38
2.1.2 Sociolecte	41
2.1.3 Aspecte ale genului	44
2.1.4 Registre	50
2.2 Cultură. Britanism. Umor.	53
2.2.1 Specificitate culturală	54
2.2.2 Umorul sec (britanic)	55
2.2.3 Umorul care vizează grupurile etnice	57
2.2.4 Satira	65
2.2.5 Elemente cultural-specifice în contexte umoristice	68
2.2.5.1 Realii	68
2.2.5.2 Idiomuri	71
2.2.5.3 Metaforă. Comparație. Personificare. Aluzie	74
2.3 Mecanisme pragmatice	79
2.3.1 Teoria lui Grice privind ironia verbală	79
2.3.2 Pragmatica ambiguității și al calamburului	83
2.3.3 Pragmatica metaforei umoristice	86
2.3.4 Pragmatica aluziei umoristice	88
2.4 Concluzii	90
CAPITOLUL 3. STRATEGII ÎN TRADUCEREA UMORULUI	93

Aspecte ale traducerii umorului. Studiu de caz: *Trei într-o barcă (fără a socoti și câinele)* și *Trei pe două biciclete* de J.K.Jerome

3.1 O analiză a conceptelor de strategie, metodă, procedeu și tehnică de traducere	97
3.2 Strategii sociolingvistice	97
3.2.1 Strategii aplicate variațiilor regionale, sociale și de gen	99
3.2.2 Strategii aplicate variațiilor registrului	101
3.3 Abordări lingvistice ale metodelor de traducere	102
3.3.1 Metode lexicale	107
3.3.2 Metode semantice	111
3.3.3 Metode gramaticale	111
3.3.3.1 Procedee și tehnici morfologice	115
3.3.3.2 Procedee sintactice	117
3.3.4 Metode textuale	121
3.4 De la aspectele lingvistice ale traducerii la acele culturale	121
3.4.1 Strategii lingvistice versus culturale	123
3.4.1.1 Traducere directă versus alienare	123
3.4.1.2 Traducere oblică versus domesticare	127
3.5 Strategii pragmatice de traducere	131
3.6 Concluzii	136
CAPITOLUL 4. O ANALIZĂ CALITATIVĂ ȘI CANTITATIVĂ A STRATEGIILOR APLICATE ÎN TRADUCEREA EȘANTIOANELOR UMORISTICE DIN ROMANELE LUI J.K. JEROME <i>TREI ÎNTR-O BARCĂ ȘI TREI PE DOUĂ BICICLETE</i>	137
4.1 Romanele lui J.K. Jerome în context istoric and ideologic	138
4.2 Traducerea romanelor <i>Trei într-o barcă</i> și <i>Trei pe două biciclete</i>	139
4.2.1 Anecdota	140
4.2.2 Caricatura	164
4.2.3 Umorul sec	170
4.2.4 Satira	174
4.2.5 Ironia	182
4.2.6 Calamburul	195
4.3.7 Metafora	201
4.3.8 Aluzia	206
4.4 Concluzii	212

Aspecte ale traducerii umorului. Studiu de caz: *Trei într-o barcă (fără a socoti și câinele)* și *Trei pe două biciclete* de J.K.Jerome

CONCLUZII GENERALE	218
REFERINȚE	225
ANEXE	238
Anexa 1. Strategii folosite în traducerea dialectelor în <i>Trei într-o barcă</i>	238
Anexa 2. Strategii folosite în traducerea dialectelor în <i>Trei pe două biciclete</i>	238
Anexa 3. Strategii folosite în traducerea sociolectelor în <i>Trei într-o barcă</i>	238
Anexa 4. Strategii folosite în traducerea sociolectelor în <i>Trei pe două biciclete</i>	238
Anexa 5. Strategii folosite în traducerea eșantioanelor umoristice cu variații de gen în <i>Trei într-o barcă</i>	239
Anexa 6. Strategii folosite în traducerea eșantioanelor umoristice cu variații de gen în <i>Trei pe două biciclete</i>	239
Anexa 7. Strategii folosite în traducerea eșantioanelor umoristice cu variații de registru în <i>Trei într-o barcă</i>	239
Anexa 8. Strategii în traducerea eșantioanelor umoristice cu variații de gen în <i>Trei pe două biciclete</i>	239
Anexa 9. Aspecte ale intraductibilității umorului	239
LISTĂ ARTICOLE PUBLICATE	240

Cuvinte-cheie: *superioritate, incongruență, eliberare, opoziție a scenariilor, variații de dialect, variații de sociolect, variații de gen, variații de registru, elemente cultural specifice, elemente umoristice, prezumție, implicație, efort de procesare mintală, text sursă, text țintă, metode și procedee lingvistice, strategii sociolingvistice, culturale și pragmatice, efect echivalent, (in)traductibilitate, denaturare a sensului.*

Introducere

Umorul a fost adesea supus investigației datorită caracterului versatil, obscur și complex al acestuia, deoarece acesta oferă motive suficiente pentru interpretare, analiză și dezbateri. În ciuda faptului că a fost un subiect favorit în cercetare, există încă probleme care trebuie abordate, revizuite și soluționate. Îmbinarea trăsăturilor și aspectelor umorului într-o definiție consecventă, de-a lungul timpului, s-a dovedit greu de realizat. Cercetătorii au propus diverse clasificări ale umorului, însă nu au reușit să le circumscrie într-o singură teorie, fiind convinși că acest lucru este imposibil din cauza caracterului controversat relativ al acestuia. Dezvoltarea treptată a abordărilor fenomenului a extins conceptul de umor la statutul de „termen cuprinzător/ concept umbrelă”, care înglobează diverse forme, mecanisme și perspective.

Dacă ar fi să luăm în considerare concepția Virginiei Woolf (2002) că “umorul este un fenomen care riscă să piară în traducere”, am împărtăși ideea că doar un traducător cu talent veritabil este capabil să transmită cele mai complexe nuanțe ale acestuia. Având în vedere natura complexă a umorului, care are specific cultural, determinat social, obscur, figurativ și expresiv, devine evident faptul că aceste elemente pot fi pierdute ușor sau distorsionate semantic fără măiestria lingvistică și sensibilitatea interculturală a traducătorilor. Dacă acum câțiva timp complexitatea umorului servea drept scuză pentru intraductibilitatea acestuia, studiile recente vizează traducerea umorului ca o acțiune ambițioasă, dar realizabilă, cu condiția ca traducătorul să ajusteze propriul său stil la cel al autorului, care mai apoi, va rezulta în renașterea literară a umorului. Totuși, ajustarea stilului nu este suficientă atunci când sunt redate trăsăturile culturale, sociale, semantice și pragmatice originale ale textului literar umoristic, de aceea traducătorul trebuie să fie conștient de conexiunea interculturală pe care o creează prin transferul din textul sursă în textul țintă a conceptelor valoroase din punct de vedere etnic și social, fără a pierde identitatea textuală originală. La fel de important este să fie păstrată valoarea pragmatică a umorului atunci când mesajele comice, efectele de surpriza comică, de suspans și de obscuritate

Aspecte ale traducerii umorului. Studiu de caz: *Trei într-o barcă (fără a socoti și câinele)* și *Trei pe două biciclete* de J.K.Jerome

sunt transmise implicit, deoarece procesul de traducere solicită o atitudine filosofică a traducătorului față de umor, în general, și o abordare a teoriilor acestuia, în special.

Deși inconsecvente și discutabile, teoriile umorului dezvăluie diverse modalități comice, care reflectă intensitatea umorului, importanța comunicativă și valoarea lingvistică a acestuia – trăsături care îi asigură rezistența atunci când sunt traduse. Refacerea acestor aspecte ale umorului, fie verbal, fie în mod circumstanțial, înseamnă o nouă zugrăvire stilistică a imaginii lumii, care se citește printre rândurile textului umoristic, în portretele caricaturale ale personajelor, în mijloacele ludice, figurative și expresive care creează glume, remarci ironice și pline de istețime.

Adoptarea considerațiilor teoretice existente, despre râs și comic, confirmarea raportului dintre superioritate și incongruență, opoziția scenariului și teoria generală a umorului verbal sunt elemente care trebuie evidențiate și considerate ipotetic în cercetarea de față. Etapele care urmează dezvăluie funcțiile și impactul modalităților comice asupra traducerii textului umoristic literar și examinarea comparativă a versiunilor traduse românești, care conturează capitolele analitice și practice ale tezei. Prin urmare, corpul disertației constă în:

- *Three Men in a Boat (To say nothing of the dog)* (1989), Jerome K. Jerome
- *Three Men on the Bummel* (1901), Jerome K. Jerome
- *Trei într-o Barcă (fără a mai socoti și câinele)* (1957), tradusă de Leon Levițchi
- *Trei într-o Barcă (fără a mai pune la socoteală și câinele)*(1959), tradusă de B. Corduneanu
- *Trei într-o Barcă (fără a mai pune la socoteală și câinele)* (1985), tradusă de Nicolae Bătrânu,
- *Trei într-o Barcă (fără a mai pune la socoteală și câinele)* (2006), tradusă de Lia Decei,
- *Trei într-o Barcă (fără a mai socoti și câinele)* (2009), tradusă de Maria Nițescu
- *Trei pe Două Biciclete* (1972), tradusă de Dan Duțescu
- *Trei pe Două Biciclete* (2006), tradusă de Lia Decei.

Aspecte ale traducerii umorului. Studiu de caz: *Trei într-o barcă (fără a socoti și câinele)* și *Trei pe două biciclete* de J.K.Jerome

Evaluarea critică a strategiilor și tehnicilor de traducere aplicate relevă gradul de (in)tranductibilitate a umorului, dificultățile de recreare a efectului de amuzament și lasă loc pentru posibile soluții și versiuni de traducere mai eficiente decât cele criticate.

În ceea ce privește „supraviețuirea” umorului narativ în traducerea literară, această cercetare se axează pe studiile recente, concentrate pe îmbunătățirea calității traducerii umorului, cu o reluare și interpretare critică a umorului lui Jerome K. Jerome și cu o perspectivă optimistă asupra manevrării iscusite a limbii de către cei mai pricepuți traducători români.

Scopul studiului

Prezenta teză de doctorat, intitulată **ASPECTE ALE TRADUCERII UMORULUI**, se axează pe studiul a două romane de J. K. Jerome *Trei într-o barcă (fără a socoti și câinele)* și *Trei pe două biciclete*.

Cercetarea de față își propune să analizeze diverse viziuni ale umorului în traducere prin examinarea teoriilor existente în acest domeniu și prin aplicarea acestora în analiza eșantioanelor umoristice. De asemenea, lucrarea urmărește să formuleze noi judecăți cu privire la factorii care influențează unele aspecte ale traducerii umorului, precum și examinarea strategiilor de traducere a textelor literare care acționează în calitate de conexiuni interlingvistice, interculturale și pragmatice între textele sursă și textele țintă, precum și a concepțiilor autorului și a traducătorilor. Obiectivele majore ale studiului sunt:

- să revizuiască unele dintre teoriile umorului cum ar fi cea a superiorității, incongruenței, opoziției scenariilor precum și teorial generală a umorului verbal. Unele aspecte ale suprapunerii din cadrul acestora precum și a diferențele dintre ele sunt puse în evidență în secțiunea dedicată prezentării generale a teoriilor umorului.

- să releve caracteristicile și funcțiile diferitelor tipuri de umor care stau la baza identificării criteriilor de clasificare a umorului;

- să pună în evidență mecanismele sociolingvistice, culturale, lingvistice și pragmatice ale umorului în romanele lui Jerome, *Trei într-o barcă* și *Trei pe două biciclete* și să stabilească modul în care aceste mecanisme înglobează unele dintre caracteristicile teoriilor umorului;

Aspecte ale traducerii umorului. Studiu de caz: *Trei într-o barcă (fără a socoti și câinele)* și *Trei pe două biciclete* de J.K.Jerome

- să cerceteze conceptele de *strategie, metodă, procedeu și tehnică* de traducere și să identifice diferențele dintre acestea în termeni de unitate textuală, depășire a unor dificultăți de traducere, scopul obținerii efectului de echivalență .

- să analizeze comparativ texte literare sursă și a versiunile acestora traduse în diferite perioade istorice din perspectiva strategiilor aplicate sau recomandate pe dimensiuni lingvistice, culturale și pragmatice și să determine motivele ideologice, culturale, lingvistice care au condiționat probabil strategiile pe care le-au ales.

- să determine cauzele dificultăților în traducere și ale intraductibilității, cu scopul de a identifica posibilele modalități de depășire ale acestora.

Noutatea științifică a acestui studiu este determinată de abordarea umorului din perspectiva (socio)lingvistică și culturală, ca instrument de transfer al realităților și al altor elemente culturale specifice, prin intermediul traducerii din limba și cultura sursă în limba și cultura țintă. Mai mult, analiza diacronică a versiunilor traduse de traducători din România și Republica Moldova vizează relevarea similitudinilor și diferențelor de ordin socio-cultural, ideologic și lingvistic care au condiționat decizia traducătorilor de a aplica anumite strategii, metode și tehnici sau au creat dificultăți de traducere.

Actualitatea și importanța temei

Primele lucrări de referință care au fost scrise despre teoriile umorului și despre răs datează din Antichitate și pot fi găsite în *Poetica* lui Aristotel (335 B.C.), citat de Butcher (1902: 22) și în *Republica* de Platon (380 BCE / 2002); mai târziu, Descartes (1649) și Thomas Hobbes (1651) au fost cei care au studiat aspecte ale superiorității umorului în *Pasiunile sufletului* și *Leviatan*. Cercetările au continuat cu studiile lui E. Kant (1790), care vizează incongruența umoristică drept un produs al contrastelor moralității, în lucrarea *Critique of the Power of Judgment*, după care au urmat criticile lui Hutcheson (1728) expuse în *Illustrations on the Moral Sense* și a lui Alexander Bain în *On the Study of Character, Including an Estimate on*

Aspecte ale traducerii umorului. Studiu de caz: *Trei într-o barcă (fără a socoti și câinele)* și *Trei pe două biciclete* de J.K.Jerome

Phrenology. Complementare considerentelor anterioare despre umor sunt studiile lui Spencer (1860), Monro (1988), *Theories of Humour. Writing and Reading Across the Curriculum*” și ale lui Ritchie (2009) “*Variants of Incongruity Resolution*”, care au încurajat viziunile mai largi asupra teoriilor umorului, cea mai remarcabilă fiind ilustrată în lucrările lui Raskin (1979) *Semantic Mechanisms of Humour* și a lui Vandaele’s (1999/ 2002/ 2012) *Humor Mechanisms in Film Comedy: Incongruity and Superiority* și *Narrative Humour (II): Exit Perspective*. Nu mai puțin importante sunt studiile actuale despre umor, cum ar fi cele de scrise de Berger (1997) *Redeeming Laughter: The comic dimension of human experience*, de Dynel (2009) *Beyond a Joke: Types of Conversational Humour* și de Marszalek (2012) *A Cognitive Stylistic Approach to the Creation of Humour in Comic Narratives*.

Cele mai reprezentative lucrări despre umor din perspectiva sociolingvistică sunt *Language Play* de Crystal (1998) și *Reflections on Translating Dialect in Jokes and Humour* de Davies (2009); *Gender and Humour: Beyond a Joke* de Hay (1995), deoarece autorii acestora oferă o amplă și detaliată prezentare a variațiilor sociolingvistice în umor.

Din perspectiva lingvistică și culturală, cercetări remarcabile au fost efectuate de către Nicholson (1946) în *The English Sense of Humour*, de Even-Zohar’s (1990) în *Polysystem Studies*, de Attardo (1994) în *Linguistic Theories of Humor*, de Ross (1998) în *The Language of Humour*, de Easthope (1999) în *Englishness and National Culture*, de Fox (2004) în *Watching the English* și de Partington (2006) în *The Linguistics of Laughter: A Corpus-Assisted Study of Laughter Talk’ Functions of Language*.

În ceea ce privește perspectiva pragmatică a umorului, cercetătorii au efectuat studii ample în acest domeniu. Studii empirice semnificative au fost făcute de către Ferrar (1993) în *The Logic of the Ludicrous*, de Curco-Cobos (1997) în *The Pragmatics of Humorous Interpretations: A Relevance-Theoretic Approach*, de Attardo (2001) în *Humor and Irony in Interaction: From Mode Adoption to Failure of Detection*, de Norrick și Chiaro (2009) în *Humour in Interaction*, de Gurillo (2013) în *Irony and Humor – From Pragmatics to Discourse*, de Dynel, M. (2011) în *The Pragmatics of Humour across Discourse Domains*, și de Goatly (2015) în *Meaning and Humour*. Studiile de traducere a umorului, care se regăsesc în prezenta disertație, sunt de o mare importanță, deoarece acest fenomen complex necesită să fie cercetat cu precauție. În ciuda faptului că se află în proces de dezvoltare, studiile de traducere a umorului au continuat cu

Aspecte ale traducerii umorului. Studiu de caz: *Trei într-o barcă (fără a socoti și câinele)* și *Trei pe două biciclete* de J.K.Jerome

cercetări ale savanților, precum Mateo (1995) *The Translation of Irony*, Vandaele (1999) *Each Time We Laugh Translated Humour in Screen Comedy*, Chiaro (2004) *The Effect of translation on Humour Response: The Case of Dubbed Comedy in Italy*, Attardo (2004) *Translation and Humour: An Approach Based on General Theory of Verbal Humour*, Chiaro (2010) *Translation, Humour and Literature: Translation and Humour*, Veaeaneanen (2007) *The Pragmatic Aspect of Satire and Humour Translation. The Case of M. Bulgakov's Narrative Dog's Heart*. Unele dintre strategiile de traducere explorate în lucrările sus-menționate și în abordări mai generale, cum ar fi acelea ale savanților Baker (1992), Bassnett și Lefevere (1992), Aixelá (1996), Cronin (2006), Venuti (2000), Kuhlaczak și Littau (2007) au servit drept puncte de reper în prezenta disertație. Dintre numeroasele cercetări practice examinate, nu atât de multe se referă la studiile comparative care implică eșantioane umoristice traduse în limba română și chiar mai puține ilustrează axe diacronice în ceea ce privește strategiile de traducere folosite de diferiți traducători în diferite perioade de timp și în circumstanțe diferite. Merită menționate lucrările savanților Steidlova (2010), Dimitriu (2016), Tănase (2017) care dovedesc faptul că traducerea umorului este un efort cognitiv, o sensibilizare interculturală și o măiestrie literară necesară creației textului țintă.

Structura tezei de doctorat

Această teză este structurată în patru capitole principale, o secțiune finală și o listă bibliografică.

Primul capitol este intitulat ***O ANALIZĂ A TEORIILOR UMORULUI***. Acest capitol oferă o prezentare sumativă a conceptului de umor, precum și o descriere a evoluției acestuia de-a lungul timpului. Unele dintre cele mai vechi scrieri despre umor și râs, realizate de filosoffii greci antici, sunt revizuite în această secțiune. Complexitatea conceptului se confirmă prin examinarea diferitelor încercări de a defini fenomenul umorului și a conceptelor asociate acestuia, cum ar fi „râsul”, „comicul”, „amuzamentul” și „veselia”. Mai mult, această secțiune prezintă un scurt istoric al teoriilor umorului și modul în care acestea se reflectă în arta de a glumi și de a reacționa la diverse glume. Astfel, teoriile superiorității, incongruenței și eliberării sunt reconsiderate

Aspecte ale traducerii umorului. Studiu de caz: *Trei într-o barcă (fără a socoti și câinele)* și *Trei pe două biciclete* de J.K.Jerome

pentru a constata ulterior că umorul poate conține elemente a două sau trei teorii în același timp; poate relaxa tensiuni nervoase și psihologice, făcând umoristul să se simtă superior față de cititori / public atunci când face haz de sine, de ceilalți, sau de diverse subiecte tabu. În plus, se constată că teoria opoziției scenariilor, abordată de Victor Raskin, are unele interferențe cu teoria generală a umorului verbal, în ceea ce privește elementele contrastive ale scenariilor (așteptări degradate) și aspectul cognitiv reflectat de procesarea mintală (mecanismul logic). Merită menționat faptul că evidențierea dezvoltării istorice a fiecărei teorii, particularitățile și capacitatea acestora de a se integra, confirmă aspectul variabil și multilateral al conceptului. Pe lângă caracteristicile generale ale teoriilor umorului, sunt puse în evidență alte particularități și funcții ale acestuia, care contribuie la identificarea elementelor superiorității, incongruenței, eliberării și opoziției scenariilor în contexte umoristice. Aspecte precum comunicarea, implicația pragmatică, procesarea mintală, ipostaza ludică a limbajului, precum și mânuirea acestuia sunt de asemenea supuse examinării și cercetării. Mai mult, acest capitol prezintă taxonomii ale umorului care înglobează conceptul general al umorului, menite să dezvăluie caracteristici și funcții specifice atât cât și să confirme validitatea criteriilor din care rezultă aceste clasificări.

În ciuda diverselor criterii existente, care demonstrează inconsecvența și complexitatea fenomenului, cele mai populare și relevante taxonomii ale umorului sunt revizuite, exemplificate și analizate.

În cel de-al doilea capitol, intitulat **MECANISME ALE UMORULUI**, umorul este analizat din perspective sociolingvistice, culturale și pragmatice. Pe lângă prezentarea unor abordări timpurii și actuale ale variațiilor de limbă, din perspectiva dihotomiei bazate pe utilizator și pe utilizare a acestor variații, au fost puse în evidență variațiile regionale, sociale și stilistice ale limbii, precum și particularitățile lingvistice care disting dialectele englez standard, scoțian și Norfolk, variațiile sociale ale limbii claselor medii și inferioare, variațiile lingvistice în dependență de sexul vorbitorului și registrul preferat de acesta. Merită remarcate și rapoartele dintre variațiile sociolingvistice și teoriile umorului care sunt menite să dezvăluie rolul acestora în contexte umoristice și să stabilească particularitățile lingvistice ale dialectului, sociolectului, variațiilor lingvistice determinate de genul utilizatorului și de registrul pe care acesta îl preferă. O analiză ulterioară a acestor variații sociolingvistice va fi prezentată din perspectiva traducerii din engleză în română.

Aspecte ale traducerii umorului. Studiu de caz: *Trei într-o barcă (fără a socoti și câinele)* și *Trei pe două biciclete* de J.K.Jerome

Din perspectiva culturală, se examinează conceptul de britanicitate, ca o identitate culturală în contexte umoristice. Specii umoristice culturale, cum ar fi umorul sec, satira și ridicularizarea etnică sunt explorate în termeni de structură, universalitate culturală și specificitate. O viziune mai profundă i se oferă conceptului de element cultural specific, care este examinat în funcție de elementele componente și de criteriile identificării acestora în contexte umoristice, care vor fi ulterior aplicate în analiza traducerii acestora. În ciuda faptului că aspectele lingvistice ale umorului sunt recunoscute pe scară largă, investigarea acestora nu este singurul obiectiv al acestei teze. Figuri lexico-stilistice ca metafora, comparația, personificarea, aluzia, precum și elemente lexico-semantice, cum ar fi idiomurile și proverbele, sunt explorate și identificate în diverse contexte umoristice. Modelele semantice și pragmatice ale umorului sunt analizate în conformitate cu teoria principiului cooperativității și a relevanței descrise de Grice, precum și cu noțiunea de implicare umoristică, care este rezultatul contrastului dintre ceea ce este spus și presupus. Factorii care determină această contradicție vor fi luați în considerare la selectarea și analiza eșantioanelor de ironie umoristică, în vederea sporirii eficacității acesteia. Primul și al doilea capitol sunt teoretice și vizează direcționarea părții practice a cercetării și formarea principiilor analizei eșantioanelor.

Cel de-al treilea capitol, intitulat **STRATEGII ÎN TRANSDUCEREA UMORULUI**, prezintă abordări în definirea conceptelor de *strategie, metodă, procedeu și tehnică a traducerii*, cu scopul de a marca distincțiile dintre ele. Inexactitatea terminologică a termenilor constituie o adevărată provocare în trasarea distincțiilor dintre concepte. În ciuda confuziilor terminologice existente, noțiunile menționate mai sus sunt clarificate, având ca scop depășirea dificultăților de traducere (strategii), concentrate pe unități textuale mai mari sau mai mici, în scopul obținerii echivalenței (procedee), exprimând transformările unităților mici (tehnici) textuale. Pe lângă asigurarea unui cadru teoretic bazat pe cercetările anterioare ale strategiilor, metodelor, procedeele și tehnicilor de traducere, acestea sunt analizate și clasificate în următoarele abordări ale traducerii: (socio) lingvistice, culturale și pragmatice.

Abordarea lingvistică cuprinde transformările lexicale, gramaticale și textuale clasificate ca metode, procedee și tehnici, în funcție de mărimea unității de text analizate. Acestea sunt explorate în termeni de structură, universalitate culturală și specificitate.

Aspecte ale traducerii umorului. Studiu de caz: *Trei într-o barcă (fără a socoti și câinele)* și *Trei pe două biciclete* de J.K.Jerome

Abordarea culturală, dezvoltată de Venuti (1994), se axează pe strategiile de alienare și domesticare și pe procedeele și tehnicile derivate ale acestora. Mai mult, abordarea pragmatică a traducerii este supusă examinării, în această secțiune, din perspectiva coerenței și implicației. Astfel, modelele lingvistice, culturale și pragmatice sunt examinate în diverse contexte umoristice, pentru a compara limba sursă și versiunile traduse în limba țintă, în ceea ce privește strategiile de traducere directe / oblice, procedeele de traducere a alienării / domesticării și aplicarea strategiilor de redare a implicației și coerenței.

Această analiză va fi aplicată la determinarea diacronică a calității traducerii umorului în termeni de păstrare a efectului umoristic, a echivalenței culturale, lingvistice și pragmatice. Alegerea criteriilor de taxonomie, folosite pentru a construi cadrul teoretic al acestei secțiuni, se face cu intenția de a fi aplicabile analizei comparative a eșantioanelor prezentate în capitolul următor.

Cel de-al patrulea capitol, intitulat **O ANALIZĂ CALITATIVĂ ȘI CANTITATIVĂ A STRATEGIILOR APLICATE ÎN TRADUCEREA EȘANTIOANELOR UMORISTICE DIN ROMANELE LUI J.K. JEROME *TREI ÎNTR-O BARCĂ ȘI TREI PE DOUĂ BICICLETE*** este practic. Acesta prezintă o analiză comparativ-contrastivă a romanelor umoristice ale lui Jerome K. Jerome, *Trei într-o barcă* (1889) și cele cinci versiuni traduse de Leon Levițchi (1957), Corduneanu (1959), Nicolae Bătrânu (1985), Lia Decei (2006) și Maria Nițescu (2009), precum și *Trei pe două biciclete* (1901) cu două versiuni propuse de traducătorii români: Dan Duțescu (1972) și Lia Decei (2006). Prin urmare, versiunile traduse, care constituie eșantioane umoristice în bază de dialect, sociolect, sexul umorisului și registrul preferat de acesta, sunt analizate din perspectiva standardizării, modificării sau conservării variațiilor sociolingvistice în limba țintă. În ceea ce privește versiunile traduse ale eșantioanelor cultural specifice, acestea sunt analizate din perspectivă lingvistică și culturală.

Strategiile pragmatice de traducere sunt aplicabile ironiei, metaforei, jocului de cuvinte și aluziei, în ceea ce privește intenția autorului original și transferul efectelor umoristice. Eforturile traducătorilor profesioniști vor fi analizate din perspectiva abilității lor de a păstra efectul umoristic al textului original, de a găsi soluții pentru dificultățile în traducere sau de a manevra eșantioanele intraductibile, precum și de a identifica greșelile și cazurile de denaturare a sensului cât și a pierderilor în traducere.

Aspecte ale traducerii umorului. Studiu de caz: *Trei într-o barcă (fără a socoti și câinele)* și *Trei pe două biciclete* de J.K.Jerome

Datele eșantioanelor examinate sunt colectate și supuse analizei statistice și anume strategiile de traducere propuse de Chiaro, Nida, Newmark, Venuti, Katan, Delbatista, Mateo, Chesterman și Baker, pentru a determina care dintre aceste strategii de traducere prevalează în traducerea diverselor elemente umoristice și modul în care acestea variază în perioada anilor 1957-2009. În acest scop, eșantioanele analizate au fost clasificate în funcție de criteriile taxonomiilor umorului: *anecdotală, caricatură, umor sec, satiră, ironie, joc de cuvinte, metaforă, aluzie*, iar datele statistice privind strategiile de traducere ale acestora au fost introduse în tabele și diagrame.

Variațiile bazate pe utilizator se suprapun considerabil în contextele umoristice, de aceea traducătorii sunt provocați să direcționeze spre standardizare dialectele non-standard, sociolectele sau elementele specifice sexului umoristului. În acest sens, strategiile de traducere variază de la nivelare sau standardizare spre conservarea dialectului sau sociolectului, compensarea paralingvistică, explicația etc.

Analiza studiului de caz constă în compararea textelor sursă și țintă, selectate din romanele lui J.K. Jerome *Trei într-o barcă* și *Trei pe două biciclete*, și sortarea acestora conform criteriilor standardizării și păstrării elementelor sociolingvistice. Rezultatele cercetării confirmă ipoteza care presupune faptul că dialectul englez standard, este tradus prin echivalente standard ale dialectului român, cu excepția încercărilor traducătorilor Levițchi, Bătrânu și Corduneanu, care îl substituie cu variații non-standard ale limbii române. S-au făcut eforturi reușite în traducerea variantelor nonstandard ale limbii engleze, cum ar fi dialectele Cockney, scoțian și Norfolk. Acestea au fost traduse prin strategii de conservare a variațiilor non-standard în limba țintă. Dacă e să comparăm ambele romane, se poate afirma că rata de standardizare, în ceea ce privește traducerea dialectelor în contexte umoristice, este mai mare în romanul *Trei pe două biciclete*.

Având în vedere suprapunerile aspectelor regionale și sociale ale limbii, multe variații regionale ale limbii coincid cu acele sociale, adică sociolectele. Astfel, strategiile de traducere aplicate traducerii sociolectelor sunt aceleași ca și acelea aplicate în traducerea variațiilor standard ale limbii, care sunt specifice clasei superioare, în timp ce variațiile non standard - claselor medii și inferioare. În romanul *Trei într-o barcă*, tendința spre conservare a sociolectelor se înregistrează în umorul specific claselor superioare, de mijloc și celor inferioare, cu excepția

Aspecte ale traducerii umorului. Studiu de caz: *Trei într-o barcă (fără a socoti și câinele)* și *Trei pe două biciclete* de J.K.Jerome

versiunilor de traducere realizate de traducătorii Corduneanu și Decei (umorul clasei de mijloc), Corduneanu și Nițescu (umor de clasei inferioare). În romanul *Trei pe două biciclete*, conservarea sociolectului este aplicată traducerii umorului claselor superioare și inferioare, în timp ce umorul claselor de mijloc a fost tradus prin strategii de standardizare.

Traducerea umorului de tip gender a fost analizată din perspectiva utilizării de către bărbați a varianțelor nestandardizate, atunci când acesta vizează bărbații și femeile. Rezultatele ilustrează faptul că umorul bărbaților a fost tradus exclusiv prin conservarea varianțelor nestandardizate, în timp ce umorul orientat spre femei și anecdotele care dezvăluie inversarea rolului genului au fost traduse predominant prin standardizare. Aceleași strategii pot fi trasate în traducerea umorului de tip gender în romanul *Trei pe două biciclete*. În cele din urmă, s-a constatat că variațiile bazate pe utilizator au fost traduse în mod preponderent prin conservare în romanul *Trei într-o barcă*, în timp ce traducătorii romanului *Trei pe două biciclete* au acordat prioritate standardizării.

În ceea ce privește secțiunea dedicată traducerii registrului limbii în contexte umoristice, s-ar putea rezuma la faptul că traducătorii au aplicat strategii similare (păstrare/ transfer al registrului) în ambele romane. Toți traducătorii au tendința de a păstra formalitatea sau informalitatea textului, precum și limba sătenilor din contextele umoristice sursă. Rezultatele demonstrează, de asemenea, că, în unele cazuri, traducătorii evită folosirea colocvialității. Deși aceste expresii sunt forme standarde românești, care diminuează autenticitatea tonului și tenorului discursului naratorului și al altor personaje, acestea nu ruinează efectul umoristic al mesajului.

Traducerea expresiilor formale și a registrelor mixte înregistrează o tendință spre conservare, în timp ce traducerea cuvintelor și expresiilor neformale înregistrează o diviziune aproape egală între limbajului țintă standard și variațiile nestandarde ale acestuia. Dacă ar fi să comparăm ambele romane, se poate menționa că strategiile folosite de traducătorii fiecărui roman sunt similare în ceea ce privește dispunerea acestora față de conservarea stilului original.

Din perspectiva culturală, studiul comparativ se bazează pe analiza diferitelor tipuri de texte umoristice specifice britanice și a versiunilor traduse în limba română. Rezultatele cercetării demonstrează că toate formele de umor englez specific se bazează pe incongruență, care pentru a fi rezolvat necesită o dezvăluire a contradicției dintre ceea ce este exprimat și comparat în mod explicit sau implicit.

Aspecte ale traducerii umorului. Studiu de caz: *Trei într-o barcă (fără a socoti și câinele)* și *Trei pe două biciclete* de J.K.Jerome

Traducerea acestor forme de contradicție este, prin urmare, considerată ca realizând skopos-urile incongruenței și apoi transferul de amuzament dintr-o cultură în alta. În timpul acestui proces, traducătorii au aplicat strategii de traducere lingvistică și culturală, cum ar fi alienarea și domesticarea. Analiza eșantioanelor de umor sec și satiră traduse ilustrează o tendință de a păstra incongruența dintre modul de prezentare și țintă, opoziția scenariului dintre normă și abaterea de la aceasta. Prin urmare, se obține efectul echivalenței textuale, în timp ce elementele cultural specifice, încadrate în majoritatea contextelor ironice, sunt mai degrabă alienate în limba țintă.

Rezultate parțial similare s-au obținut în cazul traducerii umorului sec, în care elementul de incongruență este păstrat, însă elementele lingvistice și culturale specifice sunt traduse prin traducere oblică și domesticare, în timp ce strategiile de traducere ale satirei favorizează ambele grupuri de strategii: traducere directă și indirectă, alienare și domesticare. Este demn de remarcat faptul că traducătorul Lia Decei susține strategia directă de traducere și alienare. Traducătorii Levițchi, Nițescu și Bătrânu tind să utilizeze adaptarea culturală și să aducă textul mai aproape de cititori prin intermediul domesticării realităților culturale. În plus, similitudinea izbitoare a versiunilor propuse de traducătorii Levițchi și Nițescu este mai mult decât suspicioasă, deoarece cele mai multe dintre procedeele aplicate de creare, adaptare, omitere și echivalență dinamică nu pot fi absolut identice. În ceea ce privește traducătorul Corduneanu, este de remarcat faptul că versiunile sale reflectă influența rusească în termeni de ortografie, lexicalitate și unele erori gramaticale - fapt care dovedește aplicarea teoriei postcoloniale în analiza traducerii.

Din punct de vedere pragmatic, eșantioanele au fost examinate în ceea ce privește intenția autorului și transferul implicației din limba sursă în limba țintă. Astfel de forme umoristice, cum ar fi ironia, jocul de cuvinte, metafora și aluzia, au fost analizate conform strategiilor de traducere ale lui Mateo și Delabastita și conform criteriilor de echivalență și adaptare pragmatică. Analiza datelor a evidențiat diferențe în modul în care traducătorii folosesc strategii pragmatice în ambele romane. O tendință puternică de a utiliza traducerea literală și echivalența pragmatică poate fi trasată în jumătate din versiunile traduse ale romanului *Trei într-o barcă*, fără pierderea efectului ironic în limba țintă, ceea ce indică o asemănare apropiată dintre ipotezele pragmatice ale limbii sursă și limbii țintă, precum și a abilităților cititorilor ambelor culturi de a propune rezolvări ironice. În afară de aceasta, unii dintre traducători tind să sporească efectul ironic în textul țintă,

Aspecte ale traducerii umorului. Studiu de caz: *Trei într-o barcă (fără a socoti și câinele)* și *Trei pe două biciclete* de J.K.Jerome

prin sporirea atitudinii batjocoritoare față de țintă, alții încercând să adapteze realiile culturale sau să înlocuiască expresiile ironice din textul sursă cu sinonime care uneori își pierd efectul ironic. S-au depus puține eforturi în sporirea vizibilității traducătorului în traducerea ironiei, pentru a face ironic textul non-ironic și pentru a decoda implicațiile ironice în textele țintă. Un motiv ar putea fi intenția traducătorilor de a nu risca și de a nu se îndepărta de conținutul și forma ironică originală.

Linia diacronică ilustrează o aplicare instabilă a traducerii literale, cu o creștere bruscă în 1985, apogeu în 2006 și declin în 2009. Obținerea efectului de echivalență pragmatică este constant în anii 1957 și 1959, apoi aceasta scade în 1985 și crește din nou în 2009. Sporirea efectului ironic și explicația ironiei sunt destul de constante, cu o ușoară scădere în 1959 și 2006, cu o creștere a procedurii de explicație în 1985, în timp ce crearea efectului ironic în textul țintă, când acesta lipsește în textul sursă, se produce în 1985. Filtrarea culturală atinge punctele sale de maximă utilizare în 1959 și 1985, probabil din cauza ideologiilor comuniste, în timp ce vizibilitatea culturală crește în 2006, după eliminarea acestora.

În ceea ce privește strategiile de traducere folosite în *Trei pe două biciclete* în 1972 și 2006, trebuie remarcată o diversitate mai mare a acestora. Cu toate acestea, traducerea literală rămâne principala strategie urmată de sinonimie și de echivalență pragmatică. Filtrarea culturală și vizibilitatea traducătorului au fost aplicate aproape în aceeași măsură, cu o ușoară proeminență a acestora din urmă. Acest lucru dovedește că ironia este mai degrabă legată de cultură, în celălalt roman. Din acest motiv, traducerea unor cazuri a rezultat în pierderea efectului lor ironic. Au fost făcute mai puține încercări de a traduce semnificațiile ambiguității ironice și forța ilocuționară, deoarece traducătorii au avut tendința de a fi credincioși intenției autorului textului sursă de a păstra elementele paralingvistice originale.

Axa diacronică arată o creștere considerabilă a traducerii literare, a frecvenței strategiei sinonime și a explicațiilor în 2006, iar, pe de altă parte, o scădere a echivalenței pragmatice, a filtrării culturale și a îmbunătățirii ironiei, în timp ce vizibilitatea culturală rămâne constantă în ambele variante traduse (1972, 2006). Această stare de lucruri demonstrează tendința actuală de a atrage cititorul țintă mai aproape de textul sursă, tendința sa de a fi sigur față de conținutul original al textului, în ciuda riscului de a pierde efectul ironic. Analiza datelor din fragmentele selectate din acest corpus este insuficientă pentru a formula afirmații puternice și pentru a trage

Aspecte ale traducerii umorului. Studiu de caz: *Trei într-o barcă (fără a socoti și câinele)* și *Trei pe două biciclete* de J.K.Jerome

concluzii generale. Cu toate acestea, rezultatele pot fi utilizate pentru a confirma că echivalența pragmatică este posibilă în traducerea scrisă datorită unor asemănări culturale și semantice între limbile sursă și țintă, deși predominanța sa este inconsecventă. Nici o regularitate nu poate fi urmărită atunci când se analizează situațiile de adaptare pragmatică; acestea sunt mai degrabă încercările traducătorilor de a păstra fie ridicolul, fie intenția de a amuza cititorii. Cazurile de non-echivalență se caracterizează printr-o pierdere completă a efectului umoristic și ludic, precum și prin divergențele culturale care o determină.

Analiza traducerii metaforei umoristice arată o ușoară predominanță a echivalenței pragmatice față de adaptarea pragmatică în romanul *Trei într-o barcă* și o ușoară predominanță a adaptării pragmatice față de echivalența pragmatică în romanul *Trei pe două biciclete*. Acest lucru poate fi explicat ca rezultând din asemănările și diferențele existente în interpretarea pragmatică a metaforei atât în textele sursă, cât și în cele țintă. Este demn de remarcat că adaptarea pragmatică este folosită de traducători în cazurile în care metaforele sunt legate de cultură și nu pot fi transferate în continuare sau se pierde efectul plin de umor atunci când sunt traduse.

Din punct de vedere diacronic, obținerea echivalenței pragmatice a înregistrat o creștere constantă în versiunile traduse de Corduneanu (1959), Bătrânu (1975), atingând cea mai mare frecvență în versiunea de traducere a Liei Decei (2006), în cazul traducerii romanului *Trei într-o barcă*. În mod similar, în romanul *Trei pe două biciclete*, versiunile traduse de Decei (2006), prin obținerea efectului de echivalență pragmatică, se dovedesc a fi mai numeroase.

Acest efect se obține datorită asemănărilor culturale, semantice și lingvistice dintre limba engleză și limba română, care au ajutat traducătorii să decodeze cu ușurință comparația ascunsă și să codifice în continuare sensul dorit, pentru a păstra efectul umoristic. În ceea ce privește adaptarea pragmatică, se poate observa o scădere în 1959 și în 1975, iar cel mai scăzut nivel a atins în 2006, în ambele romane. Traducătorii au adaptat implicația în cazul în care aceasta diferă din punct de vedere semantic și cultural în ambele limbi, folosind tehnici precum substituția, omiterea, explicația.

Din perspectiva diacronică, trebuie remarcat faptul că adaptarea pragmatică a fost aplicată des în 2006, de către traducătorul Decei, și în 1972 de traducătorul Duțescu, echivalență pragmatică - în 1975 și în 2006 de către traducătorii Bătrânu și Decei. Majoritatea cazurilor de

Aspecte ale traducerii umorului. Studiu de caz: *Trei într-o barcă (fără a socoti și câinele)* și *Trei pe două biciclete* de J.K.Jerome

neechivalență pragmatică au fost înregistrate în 2006 și 2009. Această fluctuație în deciziile traducătorilor poate fi explicată prin faptul că există încă diferențe culturale, dar există șanse de a le reduce la minimum din cauza tendințelor globalizării. Cu toate acestea, încercările traducătorilor de a traduce literal s-au dovedit a nu fi foarte reușite, deoarece riscul de a pierde intenția inițială este incontestabil. Să recapitulăm: cercetarea a fost utilă pentru a arăta că unii traducători și-au dezvoltat propriul stil în procesul de traducere literară a umorului.

Concluziile generale sunt prezentate în secțiunea finală a disertației. Setul de analize confirmă faptul că traducerea umorului este mai mult decât un simplu transfer de modele lingvistice, ci o serie de pași conștienți de recreare a situației umoristice, a mediului cultural și a intenției autorului.

Suportul metodologic al tezei de doctorat

Această disertație este o cercetare bazată pe un corpus care constă din două romane scrise de un binecunoscut scriitor britanic J.K. Jerome și din versiunile traduse ale acestora de către cinci traducători români și doi din Republica Moldova, în diferite perioade de timp. Valoarea umoristică a romanelor, abundența și diversitatea eșantioanelor merită cercetate în termeni de analiză comparativă și respectă cerințele unui corpus generos și adecvat.

Alegerea în favoarea acestor opere literare a fost determinată de următoarele criterii: 1) acestea includ diverse tipuri de umor; 2) implică mai mulți traducători din diferite perioade: Levițchi (1957), Corduneanu (1959), Dușescu (1972), Bătrânu (1985), Decei (2006), Nițescu (2009).

În continuare vom oferi o prezentare mai detaliată a metodelor utilizate în procesul cercetării. Astfel, printre metodele utilizate în timpul cercetării se pot enumera *analiza calitativă*, *cantitativă*, *inducția*, *deducția* și *analiza comparativă*, deoarece acestea contribuie la realizarea obiectivelor majore.

Acest studiu presupune o examinare minuțioasă a surselor primare și secundare care pot fi realizate prin analiza calitativă documentară. Pentru examinarea surselor primare, în scopul constituirii corpusului, se va aplica metoda deductivă; vor fi identificate eșantioane umoristice în

Aspecte ale traducerii umorului. Studiu de caz: *Trei într-o barcă (fără a socoti și câinele)* și *Trei pe două biciclete* de J.K.Jerome

texte sursă și țintă. Acestea vor fi în continuare comparate, corelate și explicate pentru a avea ca rezultat anumite date concrete referitoare la umor în traducere. De asemenea, metoda deductivă va fi aplicabilă formelor de gândire și analiză critică aplicate în timpul cercetării, cum ar fi citirea activă a literaturii despre umor, reflecția profundă asupra mecanismelor umorului, studiile critice asupra traducerii umorului. Astfel, examinarea analitică a surselor secundare va servi drept o bază teoretică care va fi aplicată în continuare analizei surselor primare. Rezultatele analizei vor fi comparate cu ipotezele formulate anterior, pentru a determina măsura în care acestea se acordă sau nu, dacă este cazul. Pe lângă metodologia generală de cercetare, merită să recunoaștem și rolul metodelor aplicabile domeniului studiilor de traducere. Înainte de efectuarea studiului comparativ al textelor sursă și țintă a traducerilor umorului, a fost făcută o listă de caracteristici care trebuie luate în considerare, cea mai importantă fiind transmiterea reușită a efectului umoristic din textul sursă în textul țintă. Prin urmare, rolul metodei comparative este indiscutabil, deoarece aceasta este aplicată în analiza corpusului, și anume referindu-se la recunoașterea umorului ca formă de discurs în textul sursă, precum și compararea acestuia cu versiunile traduse din limba engleză în limba română și în comparație dintre versiunile traduse disponibile. Aceeași metodă se aplică și la compararea versiunilor traduse cu cele ale traducătorului Corduneanu din Republica Moldova, care a activat în perioada comunistă, atunci aceasta era parte componentă a Uniunii Sovietice, o dimensiune istorică care a avut un impact asupra procesului de traducere.

Analiza cantitativă va fi completată de o analiză statistică, care are rolul de a determina strategiile cele mai răspândite de traducere a umorului (cel mai puțin) aplicate de traducători și de a le măsura în unități numerice care să prezinte o imagine mai clară a analizei datelor, ceea ce va servi pentru a dovedi fiabilitatea și valabilitatea premiselor tezei. Această formă de analiză se va realiza ținând cont de principiile traducătorilor, referindu-se la tipul de umor tradus, factorii culturali care au influențat tipurile de strategii aplicate și tendința lor de a transmite intențiile autorului original. Această metodologie este cu siguranță utilă în construirea cadrului teoretic al cercetării în ceea ce privește formularea conceptelor esențiale, dezvoltarea lor teoretică și aplicarea în corpusul de texte umoristice. Rezultatele cercetării vor fi ilustrate în concluziile generale ale tezei.

Contribuția estimată

Umorul a fost supus numeroaselor cercetări, în dependență de diversitatea aspectelor sale. Cu toate acestea, studiile de traducere ale umorului, realizate de cercetătorii orientali, occidentali și români sunt inconsecvente și diverse, deoarece aceste încercări de a confirma sau contrazice conceptele existente sunt binevenite. Această teză are menirea să contribuie teoretic și practic la studiile de traducere a umorului. Vizând umorul din perspectiva reflexivă, în ceea ce privește dezvoltarea istorică a conceptului, meritul acestei cercetări constă în abordarea umorului din perspectiva (socio)lingvistică și culturală, ca instrument al realiei și a altor elemente cultural-specifice, care se transferă prin intermediul traducerii din cultura sursă în cultura țintă.

În plus, umorul este privit dintr-o perspectivă pragmatică ca fiind un mecanism comunicativ în interacțiunea scriitor-audiență și un mecanism de dezvoltare a intențiilor ascunse ale autorului. Astfel, multe aspecte ale umorului reflectate în traducere, definesc fără îndoială preocuparea majoră a acestei cercetări – traducerea umorului. Acestui compartiment al cercetării de față i s-a acordat o atenție specială, în ceea ce privește descrierea textelor umoristice traduse, analiza dificultăților și identificarea cauzelor intraductibilității, precum și soluții recomandate.

Contribuția cercetării constă în examinarea critică și în reconsiderarea teoretică a definițiilor, teoriilor și taxonomiilor actuale ale umorului și în sinteza ulterioară a multora dintre manifestările sale în textele literare și în versiunile traduse. Mai mult decât atât, analiza comparativă a sursei și a traducerilor textului literar, detectarea elementelor contrastive și reflecția în profunzime asupra factorilor, care complică traducerea umorului din limba engleză în limba română, constituie o parte semnificativă a prezentei teze de doctorat. Nu mai puțină atenție i se acordă strategiilor de traducere, în încercarea de a le organiza și a le clasifica într-un cadru semnificativ, precum și de a le identifica în diverse tipuri de texte umoristice traduse și de a urmări aplicarea lor de către diferiți traducători, de-a lungul perioadei dintre anii 1957-2009. Eșantioanele paralele, utilizate în această teză de doctorat, au fost organizate în scopul ilustrării similitudinilor și diferențelor lingvistice, sociolingvistice, culturale și pragmatice ale limbii engleze și române, care se reflectă în traducerea umorului. În cele din urmă, datorită conținutului său teoretic, critic și practic, această teză va avea o importanță deosebită în domeniul studiilor de

Aspecte ale traducerii umorului. Studiu de caz: *Trei într-o barcă (fără a socoti și câinele)* și *Trei pe două biciclete* de J.K.Jerome

traducere a umorului, deoarece include exemple strălucite de texte literare umoristice și analize strategice, eșantioane problematice cu analize ale dificultăților, precum și recomandări de a le depăși.

Concluzii generale

În această teză de doctorat au fost abordate diverse dimensiuni ale traducerii umorului, într-un mod care a pus în funcțiune teoriile acestuia și, mai mult, au contribuit la o percepție mai largă a transferului intercultural al umorului, precum și a intenției autorului din limba sursă în limba țintă. Pentru a face cercetarea aplicabilă în toate aspectele determinate, scopul major al disertației a fost să asigure o relație echilibrată între abordările teoretice ale umorului, mecanismele umorului, precum și traducerea umorului în ceea ce privește analiza comparativă a eșantioanelor selectate din textele sursă și țintă, care formează corpus-ul acestei teze de doctorat. Pentru a asigura această simetrie, teoriile au fost examinate cu atenție și prin urmare aplicate în analiza eșantioanelor umoristice. Caracterul multilateral al umorului se reflectă în extinderea conceptului de râs, în ramuri care s-au dezvoltat de-a lungul secolelor, profilându-i astfel aspectul verbal, situațional și cultural specific. Analiza evoluției umorului, de la manifestările primare până la cele mai sofisticate, precum regândirea considerentelor, clasificărilor și funcțiilor acestuia, a dovedit predominarea superiorității, incongruității și teoriilor eliberării. Rezultatele cercetărilor au demonstrat că eșantioanele umoristice, care îmbină simultan superioritatea și incongruența, sunt în mare parte ironice, anecdotice și satirice. Mai mult, incongruența este posibilă atât la nivel lingvistic, cât și la nivel situațional și cultural, primul fiind prioritar. Totuși incongruența comunicativă, formele de auto-remediere și de afiliere ale umorului s-au constatat în ambele romane și au rolul de implicare a superiorității, care se regăsește în majoritatea exemplurilor umoristice selectate.

Pentru a dezvălui funcțiile și realizarea efectului comic, s-au corelat variațiile sociolingvistice cu teoriile umorului. Astfel, unele variații regionale în umor au avut menirea de a derâde stereotipurile locuitorilor anumitor regiuni, altele – de a sublinia originea glumei, statutul clasei sociale, nivelul educației și rusticității personajelor, glumelor și de a crea efectul de

Aspecte ale traducerii umorului. Studiu de caz: *Trei într-o barcă (fără a socoti și câinele)* și *Trei pe două biciclete* de J.K.Jerome

inaccesibilitate pentru membrii din afara grupurilor regionale, sociale sau de gen. Umorele specifice claselor sociale are funcția de superioritate în ceea ce privește clasele superioare, care tind să prefere umorul sofisticat, creând astfel o barieră de înțelegere pentru clasele inferioare, care preferă umorul observațional despre problemele zilnice. În plus, umorul specific claselor sociale dezvăluie nivelul de educație al personajului și afilierea regională a acestuia, care se reflectă în elementele lingvistice ale glumei batjocoritoare, în anecdotă sau în alte eșantioane umoristice.

Umorele bazat pe gen exercită mai multe funcții: dezvăluie diferențe dintre bărbați și femei la nivel cultural, social și lingvistic, accentuează puterea și dominația bărbaților și indică tendințe feministe în evoluție în contextul inversării rolurilor genului. Umorele bazat pe registru este construit în jurul creării de incongruențe, prin intermediul juxtapozițiilor la nivel de elemente precum domeniul, tenorul și modul discursului. Prin urmare, situația și adecvarea limbii pot fi contradictorii; contrastele formelor lingvistice formale și neformale apar în același context. Mai mult, aceste contradicții pot avea un caracter descrescător în variații ale registrelor de la sofisticat la prozaic, de la sublim la ridicol; prin urmare, se produce efectul de degradare a așteptărilor. Astfel, devine clar că rolurile variațiilor sociolingvistice în contexte umoristice se realizează la nivel implicit, care este crucial în înțelegerea și aprecierea glumei.

În ceea ce privește examinarea britanismului, în umorul lui J. K. Jerome, aceasta se conturează la nivel de structură a glumei, la modalitatea de prezentare, la gradul specificității și universalității culturale, care vizează dezvăluirea rolului incongruenței productive în obținerea efectului umoristic. Analiza umorului sec (britanic) a demonstrat că incongruența se reflectă în tonul contradictoriu și în conținutul umoristic, în stilul intenționat nepăsător al naratorului, în pretinsa indiferență a personajelor care contravin așteptărilor cititorului.

Glumele care vizează diferite grupuri etnice, cum ar fi englezii, scoțienii, irlandezii și germanii, s-au dovedit a fi aplicabile teoriei opozițiilor scenariilor, reflectând astfel contradicții dintre norme și extreme, care determină, generează și reduc integritatea socială, disparitatea și prejudecățile arbitrare. Astfel, analiza glumelor etnice din romanele lui Jerome a identificat opoziții ale scenariilor dintre afilierea etnică a personajelor și stereotipurile etnice, precum și motivele potențiale care stau la baza alegerii acestora drept țintă. Rezultatele demonstrează că ipotezele lui Davies (2002) privind scenariile contradictorii precum prostia și șmecheria, beția și

Aspecte ale traducerii umorului. Studiu de caz: *Trei într-o barcă (fără a socoti și câinele)* și *Trei pe două biciclete* de J.K.Jerome

netolerarea alcoolului, militarismul și lașitatea sunt aplicabile glumelor lui Jerome, care vizează diferite grupuri etnice britanice și non-britanice, cu o prevalență majoră a scoțienilor, englezilor și germanilor, țintind frecvent diverse stereotipuri și defecte.

Studiul satirei, care este o formă culturală derizorie în sine, s-a bazat pe dezvăluirea țintei, a structurii sale și a opoziției de scenarii dintre întâmplare și dezamăgire a așteptărilor. S-a constatat că cele mai preferate subiecte a ridicularizării sunt lenea, neîndemânarea masculină și beția.

Investigații ale modelelor lingvistice de tip lexico-semantic și lexico-sintactic, în contexte umoristice, au fost realizate în scopul dezvăluirii valorii umoristice a incongruenței, care are loc la nivel semantic, lexical și stilistic.

În ceea ce privește aspectul pragmatic al umorului, rezultatele investigației au demonstrat că eșantioanele umoristice precum ironia, jocul de cuvinte, metafora umoristică și aluzia, oferă condiții favorabile pentru codificarea implicării, pentru dezvoltarea procesării mintale și pentru identificarea relevanței. Rezultatele examinării eșantioanelor au confirmat faptul că ironia implică contrastul sau neadecvarea dintre ceea ce se spune și ceea ce se subînțelege. Această opoziție a fost identificată prin intermediul unor anumite procese conversaționale sau cognitive, cunoscută drept inferență descrisă în maxima încălcării cooperării. Partea cea mai importantă a analizei pragmatice, în decodificarea eșantioanelor ironice, s-a efectuat cu scopul de a identifica astfel de caracteristici precum intenția, atitudinea și detașarea, atât de valoroase în interpretarea și traducerea ironiei. Analiza pragmatică a eșantioanelor jocurilor de cuvinte oferă perspective asupra elementelor care stau la baza dualității la nivel lexical, sintactic sau fonetic. Rezultatele demonstrează că intenția comică a jocului de cuvinte se relevă atunci când se determină existența unei alte interpretări, diferite de aceea ce a existat în ipoteza anterioară. Acestea rezultă din ruperea sau încălcarea uneia sau mai multor maxime de cooperare în timpul comunicării, care au creat ambiguitatea exprimării diminuând astfel relevanța calamburului pentru receptor. O relație puternică între relevanță și implicație ar putea fi urmărită în analiza metaforelor umoristice. Constatările sugerează că, pe de o parte, decodarea implicației devine complicată din cauza insuficienței contextuale, care, prin urmare, diminuează relevanța mesajului. Pe de altă parte, lărgimea și specificitatea contextului contribuie la efectul general urmărit și măresc congruența mesajelor. De asemenea, decodificarea implicației în cazul aluziei umoristice s-a dovedit a fi

Aspecte ale traducerii umorului. Studiu de caz: *Trei într-o barcă (fără a socoti și câinele)* și *Trei pe două biciclete* de J.K.Jerome

încadrată într-o opoziție de scenarii care contravine contextului general al glumei și denotării aluziei. Datele cercetării au confirmat faptul că implicația poate fi dezvăluită numai dacă cititorul este familiarizat cu sursa sau dacă există o notă de subsol care explică cum s-a făcut referința la aluzie, care totuși nu garantează relevanța glumei, deoarece procesarea acesteia poate diminua efectul comic intenționat. Acesta poate fi atins atunci când implicația se potrivește sensului general al glumei și este rapid decodificată.

Analiza comparativă a eșantioanelor selectate din romanele lui J. K. Jerome și versiunile traduse ale acestora în limba română formează corpus-ul acestei teze. Complexitatea procesului de traducere și a produsului final se regăsește într-o serie de factori pe care traducătorii trebuiau să-i ia în considerație pentru a transfera eșantioanele umoristice și intenția autorului din limba și cultura sursă în limba și cultura țintă. Prin urmare, versiunile traduse reflectă factori cultural-specifici, lingvistici, extralingvistici, precum și specificitatea culturii țintă și ideologiile care influențează deciziile traducătorului în timpul procesului de traducere. Toți acești factori au demonstrat că traducerea umorului este mai mult decât un simplu transfer de modele lingvistice, ci o serie de pași conștienți de recreare a situațiilor umoristice, a mediului cultural și a intenției autorului.

Analiza calitativă a versiunilor traduse a pus în evidență unele dificultăți întâmpinate în procesul de traducere, precum și cauzele apariției acestora, fiind în mare parte consecințe a discrepanțelor lingvistice, culturale, ideologice, care au diminuat sau au cauzat pierderea efectului comic. Disertația de față prezintă un cadru de strategii de traducere (socio) lingvistice, culturale și pragmatice, care, fiind aplicate traducerii umorului, ar putea fi utilizate în soluționarea unor probleme de traducere a umorului, precum și în analiza cazurilor de intraductibilitate.

Rezultatele cercetării demonstrează că unele elemente cultural-specifice, unele variații regionale, jocuri de cuvinte și unele eșantioane de aluzie au provocat dificultăți în procesul de traducere din cauza discrepanțelor lingvistice, culturale și eșecurilor de interpretare a implicației umoristice. Totuși, traducătorii români au tins să păstreze trăsăturile culturale și implicațiile pragmatice; unii traducători au folosit explicații în text sau note de subsol pentru a clarifica referințele culturale în aluziile umoristice, implicațiile ironice, în timp ce alții au preferat să evite riscurile de confuzii și, prin urmare, omit în totalitate aceste figuri umoristice în traducere. Cu toate acestea, sunt multe eșantioane traduse prin echivalență, datorită unei anumite corespondențe

Aspecte ale traducerii umorului. Studiu de caz: *Trei într-o barcă (fără a socoti și câinele)* și *Trei pe două biciclete* de J.K.Jerome

între limbile și culturile sursă și țintă. De exemplu, tipuri de umor, cum ar fi anecdota, caricatura, satira, ridicularizarea sexului opus, s-au dovedit a fi posibil de identificat și de tradus în limba și cultura română.

Având în vedere modul subtil de ridicularizare al autorului și rafinamentul ilustrării trivialului, capturarea și transmiterea implicării sale către cititorul țintă, a fost mai mult decât o simplă încercare pentru traducători romanelor acestuia; s-a efectuat o interpretare constantă și o regândire a ceea ce a fost intenționat. Potrivit analizei, diferite tipuri de umor au fost traduse prin diferite strategii de traducere, relevante pentru aspectele pe care traducătorii le-au considerat eficiente.

Majoritatea eșantioanelor umoristice exprimate prin dialecte au fost traduse prin strategia de conservare a dialectului în *Trei într-o barcă*, în timp ce strategiile aplicate traducerii dialectului în *Trei pe două biciclete* împărtășesc în mod egal raportul dintre conservarea dialectului și standardizare. Eșantioanele readate prin intermediul sociolectelor au fost traduse mai degrabă prin conservarea sociolectului, cu doar câteva exemple de transfer ale sociolectelor în ambele romane. În ceea ce privește strategiile de traducere a umorului bazat pe gen, trebuie remarcat faptul că tendința de conservare a limbajului caracteristic sexului agresor/țintă s-a păstrat în ambele romane. De asemenea, rezultatele examinării registrului în traducerea umorului, ilustrează prevalența conservării registrului. Deci, examinate din perspectivă sociolingvistică, se constată că eșantioanele umoristice au tendința să-și păstreze elementele sociolingvistice originale în timpul traducerii.

Analiza strategiilor de traducere a umorului din perspectiva culturală a extins gama de strategii aplicate față de cele lingvistice. Astfel de strategii de traducere, cum ar fi alienarea și domesticarea, au fost aplicate în traducerea elementelor cultural specifice în diverse contexte umoristice. Datele cercetării confirmă o dilemă în deciziile traducătorilor de a aliena sau de a domestica realitățile culturale. Talentul traducătorilor de a apropia textul țintă de cititori și de a obține un efect echivalent, de multe ori contrastează, dar și justifică necesitatea de a dezvălui vizibilitatea traducătorului, atunci când specificul cultural sursă este prioritar în obținerea efectului amuzant, în ciuda riscului artificialității și nedumeririi cititorului. Pe de altă parte, alienarea poate conferi noutate și încuraja exotismul literaturii traduse. Cu toate acestea, eșantioanele domesticate identificate în versiunile traduse au o valoare practică colosală în ceea

Aspecte ale traducerii umorului. Studiu de caz: *Trei într-o barcă (fără a socoti și câinele)* și *Trei pe două biciclete* de J.K.Jerome

ce privește analiza metodelor de echivalență, adaptare culturală, precum și identificarea cauzelor intraductibilității acestora.

Din perspectiva pragmatică, eșantioanele umoristice bazate pe implicații pragmatice au fost analizate în termeni de obținere a efectului echivalenței pragmatice, de adaptare pragmatică și de strategii elaborate de cercetători precum Mateo (1995) și Chesterman (1997). Potrivit descoperirilor, exemplele ironice au fost traduse, în mare parte, prin echivalența pragmatică, traducere literală și sporire a efectului ironic în romanul *Trei într-o barcă*, în timp ce traducătorii romanului *Trei pe două biciclete* au folosit traducere literală, sinonimie, și note la subsol. Strategiile mai puțin aplicabile s-au dovedit a fi explicația în text și crearea efectului ironic în primul roman, iar forța ilocuționară și amplificarea sensului ambiguității ironice în cel de-al doilea.

Strategiile de traducere a jocurilor de cuvinte, aplicate în ambele romane, variază între echivalența pragmatică (42,2% în primul roman și 40% în cel de-al doilea) și adaptarea pragmatică (26,66% în primul roman și 50% în cel de-al doilea), indicând astfel eforturile extraordinare ale traducătorului de a păstra efectul ludic și amuzant al acestora. Cu toate acestea, efectul echivalenței pragmatice nu a putut fi obținut în toate cazurile: 31,11% din eșantioane au fost traduse prin strategii de tip Pun – non-pun și Pun-Zero, ceea ce demonstrează faptul că jocul de cuvinte nu este întotdeauna traductibil. Fluctuațiile dintre echivalența pragmatică și adaptarea pragmatică (în raport de 56,84% la 43,15% în primul roman și în raport de 45% la 55% în cel de-al doilea) pot fi observate în traducerea metaforei. În mod similar, analiza pragmatică a traducerii aluziei arată o prevalență a efectului echivalenței pragmatice (38,75%) față de adaptarea pragmatică (36,25%) în primul roman pe când adaptarea pragmatică (55%) depășește echivalența pragmatică (32,5%) în al doilea roman. Această constatare dovedește doar o existență relativă a unor trăsături comune în culturile și mentalitatea britanică și românească.

Analiza generală a strategiilor de traducere, aplicate aspectelor sociolingvistice, lingvistice, culturale și pragmatice ale umorului, au arătat rezultate diferite. Efectul de echivalență a fost măsurat în conformitate cu datele de cercetare obținute din strategiile de traducere sociolingvistică (conservarea dialectului, conservarea sociolectului, păstrarea limbajului specific genurilor, păstrarea juxstapozitiilor formalității/ neformalității registrelor), datele privind

Aspecte ale traducerii umorului. Studiu de caz: *Trei într-o barcă (fără a socoti și câinele)* și *Trei pe două biciclete* de J.K.Jerome

echivalența culturală și pragmatică. Efectul echivalenței sociolingvistice s-a realizat în proporție de 36,99% în romanul *Trei într-o barcă* și la 63,1% în *Trei pe două biciclete*.

În ceea ce privește efectul echivalenței culturale, traducătorii ambelor romane au reușit să-l atingă în jumătate din eșantioanele traduse (50, 11% și 53, 98%). Efectul echivalenței pragmatice s-a produs în 41,08% din eșantioanele romanului *Trei într-o barcă* și în 32,05% în romanul *Trei pe două biciclete*. Astfel, se poate constata că un efect de maximă echivalența (sociolingvistică, culturală și pragmatică) a fost obținut în romanul *Trei pe două biciclete*.

Adaptarea a fost, de asemenea, examinată în diferite aspecte ale umorului. Numărul de eșantioane adaptate culturii țintă reprezintă 19,07% în *Trei într-o barcă* și 21,23% în *Trei pe două biciclete*. Adaptarea pragmatică a fost aplicată în proporție de 29,34% în primul roman și în proporție de 41,53% în cel de-al doilea roman. În total, mai multe eșantioane traduse prin adaptare au fost identificate în *Trei pe două biciclete*.

Aspectele de non-echivalență și de pierderi în traducere au fost măsurate prin examinarea unor metode precum standardizarea, substituția și omiterea în diferite aspecte ale umorului. La nivel sociolingvistic, datele de cercetare demonstrează că 42,16% din eșantioane au fost standardizate în romanul *Trei într-o barcă* și 42,35% în romanul *Trei pe două biciclete*. 30,83% din eșantioanele umoristice cultural-specifice au fost omise în traducerea primului roman și 24,76% în cel de-al doilea. Din perspectiva pragmatică, 57% din exemple au fost omise rezultând astfel în pierderea efectului comic în traducerea primului roman și 21,83% din exemplele din al doilea roman. Aceste rezultate confirmă că cele mai multe eșantioane traduse prin metode neechivalente au fost identificate în romanul *Trei într-o barcă*.

Strategiile de alienare și domesticare identificate în ambele romane au fost analizate în conformitate cu procedeele componente ale acestora, dezvoltate de Venuti (1992), Schuttleworth și Cowie (1997). Analiza datelor arată o prevalență a domesticării cu 47,52% în *Trei într-o barcă* și viceversa, o prevalență a înstrăinării (55,31%) asupra înstrăinării (44,68%) în *Trei pe două biciclete*. Prin urmare, se poate concluziona că traducătorii primului roman au găsit mai multe motive și mijloace de a face umorul accesibil cititorilor români, în timp ce traducătorii romanului *Trei pe două biciclete* au ales să sporească vizibilitatea traducerii și să transfere elemente cultural-specifice limbajului sursă în limba și cultura publicului țintă.

Aspecte ale traducerii umorului. Studiu de caz: *Trei într-o barcă (fără a socoti și câinele)* și *Trei pe două biciclete* de J.K.Jerome

Analiza strategiilor de traducere a umorului aplicate în romanele lui J. K. Jerome a extins cunoștințele noastre referitor la multiplele metode de traducere a diverselor tipuri de umor și a soluțiilor pe care le-au găsit traducătorii, având de a face cu dificultățile cu care s-au ciocnit. De asemenea, s-au făcut încercări de a traduce unele eșantioane problematice, care au ca scop să contribuie cât de puțin la eforturile depuse de unii dintre cei mai de văză traducători.

Generalizarea acestor rezultate este supusă anumitor limitări. De exemplu, romanul *Trei pe două biciclete* nu are decât două variante traduse, care oferă o bază insuficientă pentru o analiză diacronică a aplicării strategiilor. Un factor suplimentar, care limitează exactitatea datelor de cercetare, este asemănarea izbitoare a variantelor traduse de traducătorii Levițchi (1957) și Nițescu (2009), care indică o încălcare a drepturilor de autor. Din cauza constrângerilor de timp și a presupunerii că strategiile lingvistice de traducere aplicate traducerii umorului trebuie luate în considerare numai atunci când textele umoristice se împart în unități lexicale și gramatice izolate, nu s-a efectuat o analiză cantitativă a strategiilor de traducere lingvistică. Unitățile umoristice traduse variază de la propoziții scurte la fragmente lungi sau chiar mai lungi; de aceea analiza fiecărei unități lingvistice va dura mult timp și va duce la o semnificație globală și la diminuarea sau pierderea efectului comic și semantic, pe care o considerăm fiind lipsită de sens.

În general, este necesară și cercetarea strategiile de traducere aplicate altor tipuri de umor, altele decât acele examinate în această teză sau în alte romane umoristice, deoarece acestea vor lărgi spectrul de analiză a traducerii umorului și vor oferi mai multe soluții pentru eșantioanele problematice. Ar fi interesantă, de asemenea, compararea variantelor existente realizate de traducători români cu variantele actuale efectuate de traducători din Republica Moldova, pentru a identifica existența unor diferențe de caracter ideologic sau sociolingvistic și pentru a dezvolta strategii de îmbunătățire a eficienței traducerii.

Aspecte ale traducerii umorului. Studiu de caz: *Trei într-o barcă (fără a socoti și câinele)* și *Trei pe două biciclete* de J.K.Jerome

Referințe

Corpus:

Jerome, K. J. (1889) *Three Men in a Boat (to say nothing of the dog)*. London: Penguin Books

Jerome, K. J. (1901) *Three Men on the Bummel*. London: The Project Gutenberg Edition

Jerome, K. J. (1957) *Trei într-o Barcă (fără a mai socoti și câinele)*., trans. by Leon Levițchi, București: Editura Adevărul Holding

Jerome, K. J. (1959), *Trei într-o Barcă (fără a mai pune la socoteală și câinele)*., trans. by B. Corduneanu, Chișinău: Editura Cartea Moldovenească

Jerome, K. J. (1985) *Trei într-o Barcă(fără a mai pune la socoteală și câinele)*., trans. by Nicolae Bătrânu, București: Editura Litera Internațional

Jerome, K. J. (2006) *Trei într-o Barcă(fără a mai pune la socoteală și câinele)*., trans. by Lia Decei, București: Grupul Editorial Corint

Jerome, K. J. (2009) *Trei într-o Barcă (fără a mai socoti și câinele)*., trans. by Maria Nițescu, București: Editura Univers

Jerome, K. J. (1972) *Trei pe Două Biciclete.*., trans. by Dan Duțescu, București: Editura Adevărul Holding

Jerome, K. J. (2006) *Trei pe Două Biciclete.*., trans. by Lia Decei, București: Grupul Editorial Corint

Studii ale umorului

Abdullatief, M.J.H. (2013) ‘The Palestinian Pessimist and the American Holy Land: Simpson’s Stylistic Model of Satirical Humour in Application’. *English Language and Literature Studies*; Vol. 4, No. 1. p.22-32

Aspecte ale traducerii umorului. Studiu de caz: *Trei într-o barcă (fără a socoti și câinele)* și *Trei pe două biciclete* de J.K.Jerome

Alexander, R. (1997) *Aspects of Verbal Humour in English* Gunter Narr Verlag

Attardo, S. (1994) *Linguistic Theories of Humour*. New York: Mouton de Gruiter Berlin,

Bain, A. (1861) *On the Study of Character, Including an Estimate on Phrenology*. London: Savil and Edwards, Printers, Cados Street, Covet Garden

<<https://books.google.md/books?id=xLhcAAAacAAJ&pg=PA292&hl=en#v=onepage&q&f=false>>

Belova, L. (2012) ,Constructive and Deconstructive Functions of Humour.’ Vestnik N32 (291), p.142-143

Berger, P. (1997). *Redeeming Laughter: The comic dimension of human experience*. Berlin: W de Gruyter.

Bloxam, A. (2008) ‘British Humour dictated by Genetics’. [online] available at

<http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/1581251/British-humour-dictated-by-genetics.html>

Bucaria, Ch.(2004) ‘Lexical and Syntactic Ambiguity as a Source of Humor: The case of newspaper headlines. Humor 17–3 , pp.279–309

Butcher, S.H. (1902) *The Poetics of Aristotle* ed. with Critical Notes and Translation. London: Macmillan and Co

Cicero (46 B.C) *De Oratore* printed in Gr. Britain by R. Clack, Edinburgh [online] available from
<https://archive.org/stream/cicerodeoratore01ciceuoft/cicerodeoratore01ciceuoft_djvu.txt>

Chovanec, J., Ermida, I. (2012) *Language and Humour in the Media*: Cambridge Scholars Publ.

Croitoru, E. (2013) ‘Interaction through Translation with Humour’ published in *Perspectives on Interaction* ed. Bonta, Cambridge Scholars Publishing, pp.3-10

<<http://www.cambridgescholars.com/download/sample/59948>>

Crystal, D. (1998) *Language Play*. Chicago: University of Chicago Press

Dane, J.A. (1991) *The Critical Mythology of Irony*, Athens: University of Georgia Press

Dynel, M. (2009) ‘Beyond a Joke: Types of Conversational Humour’. *Language and Linguistics*

Aspecte ale traducerii umorului. Studiu de caz: *Trei într-o barcă (fără a socoti și câinele)* și *Trei pe două biciclete* de J.K.Jerome

De Montaigne, M. (1877) *Essays of Michael De Montaigne*. Ed by William Carew Hazlit , trans. by Ch. Cotton. Ebook [online] available from <<http://www.gutenberg.org/files/3600/3600-h/3600-h.htm>>

Descartes, R. (1649/2012) *Passions of the Soul*. trans. by J. Benett [online] available from <<http://www.earlymoderntexts.com/pdfs/descartes1649.pdf> >

Dmitriev, I. (1996) *Sociology of Humour: Essays*. [online] available from <http://sbiblio.com/biblio/archive/dmitriev_soc/>

Fink, E. and Walker, B. (1977) 'Humorous Responses to Embarrassment' Vol 40, Issue 2, pp.475 - 485

Goatly, A. (2015) *Meaning and Humour*. Cambridge: Cambridge University Press

Hay, J. (1995) 'Gender and Humour: Beyond a Joke' Victoria University of Wellington, June, 13, pp. 204

Hobbes, T. (2013) *Leviatah*. trans.by E. White and D. Widger [online] available from <http://www.gutenberg.org/files/3207/3207-h/3207-h.htm#link2H_4_0019>

Hudcheson, F. (1728/ 2002) *An Essay on the Nature and Conduct of the Passions and Affections, with Illustrations on the Moral Sense*. Ed. by Aaron Garrett Liberty Fund Indianapolis

Kant, I. (1790/ 1987) *Critique of the Power of Judgement* Translated, with an Introduction, by Werner s. Indianapolis/ Cambridge: Pluhar Hackett Publishing Company.

Karasik, A.V., Karasik, V. I. (2001) 'Misunderstanding Humour in Intercultural Communication' English and Social Media. N 1. p.13-27

Knuuttila, S. (2010) 'How Humour Makes a Difference' pp..33-34 [online] a available from <<http://www.folklore.ee/folklore/vol46/knuuttila.pdf>>

Kochersberg a.O., Ford, T.E. , Woodzicka, J., Romero-Sanchez, M. , Carretero-Dios H.

(2014) 'The role of Identification with Women as a Determinant of Amusement with Sexist Humor'. *Humor* 2014; 27(3)., pp. 441 – 460

Kriekmann, A. (n.d.) 'Contemporary Linguistic Theories of Humour' pp. 22-57 [online] available from <www.folklore.ee/folklore>

Krihtafovich, I. (2006) *Humour Theory: Formula of Laughter*. Outskirts Press [online] available from

<<http://humourtheory.com/index.php./humour-theory/30>>

Aspecte ale traducerii umorului. Studiu de caz: *Trei într-o barcă (fără a socoti și câinele)* și *Trei pe două biciclete* de J.K.Jerome

Kuipers, G. (2006) *Good Humor, Bad Taste: A Sociology of the Joke* Walter de Gruyter, [online] available from

<https://books.google.md/books?id=uk_WHTCTN9YC&printsec=frontcover&dq=humor+and+social+class&hl=en&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=humor%20and%20social%20class&f=false>

Leist, Anja K. and Muller, Daniel. (2013) 'Humour Types Show Different Patterns of Self-, Willibald, Heintz, Sonja. (n.d.) 'Humour Styles Personality and Psychological Well-Being'. *European Journal of (Humour Research*1(4) , pp.1-24

Lewis, R.D. (2005) *Humour Across Frontiers, Or, Round the World in 80 Jokes*. Transcreen Publications

Locke, J. (1690) *An Essay concerning Human Understanding*. [online] available from

<<http://pinkmonkey.com/dl/library1/book1284.pdf>>

Luk, A. N. (1968) 'On the Sense of Humour and Wit' [online] available from <[https://www.e-reading.club/bookreader.php/1023465/Luk - O chuvstve yumora i ostroumii.html](https://www.e-reading.club/bookreader.php/1023465/Luk_-_O_chuvstve_yumora_i_ostroumii.html)>

Mac Donald, P. (2013) *The Philosophy of Humour: Humanities-Ebooks* pp.64-76

Maier, B. (n.d.) *Humorbook*. [online] available from

<<http://www.drbarbaramaier.at/shiblesw/humorbook/h4.html>>

Martineau, W. H. (1972). 'A Model of the social functions of humor.' In J. H. Goldstein, & P. E. McGhee (Eds.), *The Psychology of Humor* p. 101- 125 . New York: Academic Press.

Monro, D. H. (1988) 'Theories of Humor. Writing and Reading Across the Curriculum'. [online] 3rd ed. Laurence Behrens and Leonard J. Rosen, eds. Glenview, IL: Scott, Foresman and Company, pp. 349-55. available from <<https://www.msu.edu/~jdowell/monro.html>>

Muecke, D.C. (1970/1982) *Irony and the Ironic*: London and New York: Methuen

Mulder, M. P. and Nijholt, A. (2002) 'Humour Research: State of the Art', Center for Telematics and Information Technology TKI-Parlevink Research Group University of Twente, PO Box 217, 7500 AE Enschede The Netherlands

Murray, Wardrop. (2010) 'Middle class 'use comedy to assert cultural superiority'[online] available from <<http://www.telegraph.co.uk/culture/comedy/7560245/Middle-class-use-comedy-to-assert-cultural->

Aspecte ale traducerii umorului. Studiu de caz: *Trei într-o barcă (fără a socoti și câinele)* și *Trei pe două biciclete* de J.K.Jerome

[superiority.html](#)>

Neagu, M. (2008) 'On the (Un)translatability of Puns'. Proceedings of the 8th International Symposium in Humour and Laughter. Galați: Galați University Press, pp.91-102

Nicholson, H. (1946) *The English Sense of Humour*. The Dropmore Press

Niknasab, L. (2011) 'Translation and Culture: Allusions as Culture Bumps'. Journal of Translation and Interpretation [online]. 2011, vol. 5, no. 1 , pp.45-53 [online] available from

<http://www.skase.sk/Volumes/JTI05/pdf_doc/03.pdf>

Norrick N.R., Chiaro, D. (2009) *Humour in Interaction*. Amsterdam Philadelphia: John Benjamin Publishing Company, Vol.16:2, pp.283-289

Partington, A. (2006) *The Linguistics of Laughter: A Corpus-Assisted Study of Laughter-Talk*. London: Routledge. Taylor and Francis Group

Plato (2002) *The Republic*. trans. by anon.[online] available from < <http://www.idph.net>>

Pailer, G. Bohn, A. et al. (2009) *Gender and Laughter: Comic Affirmation and Subversion*. Amsterdam: Traditional and Modern Media. Editions Rodopi.

Popa, D.E. (2005) 'Jokes and Translation' Perspectives Studies of Translation Theories and Practice. Vol.13, pp.48-57

Quintilian (1920) *The Institutio Oratoria di Quintilian in IV Volumes* trans. by H.E. Butler. London : Harward University Press,

Raskin, V. (1979) 'Semantic Mecanisms of Humour'. Proceedings of the Fifth Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society, pp.325-335

Ritchie, G. (2009) 'Variants of Incongruity Resolution'. Journal of Literary Theory, Vol. 3 No2, 313-332

Ross, A. (1998). *The Language of Humour*. London: Routledge

Ruch, Martin A. (1998) „Approaches to the sense of humor: A historical review”. In W. Ruch (Ed.), *The sense of humor: Explorations of a personality characteristic* , pp. 15-60. Berlin: Mouton de Gruyter.

Ruch, W., Heintz, S., Kramm, Ch. (2003) 'A Meta-Analysis of Gender Differences in Character's Strength and Age, Nature and Measure as Moderators' *The Journal of Positive Psychology*

Aspecte ale traducerii umorului. Studiu de caz: *Trei într-o barcă (fără a socoti și câinele)* și *Trei pe două biciclete* de J.K.Jerome

Ruch, W. (2007) *The Sense of Humour Explorations of a Personality Characteristic*. NY: W. de Gruyter

Samson, A . and Gross, J. (2012) 'Humour as emotion regulation: The differential consequences of negative versus positive humour'. *Cognition and Emotion* 26 (2 pp.:375-384

Sharma, R. (2011.) *Comedy in New Light-Literary Studies*. Lulu.com [online] available from <https://books.google.md/books?id=5RIMAgAAQBAJ&pg=PA89&dq=dry+humour&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEwiI3KHG7r7NAhUL1xQKHZPAPYQ6AEIRDAI#v=onepage&q=dry%20hum>

Simpson, P. (2003) *On the Discourse of Satire*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company:.,

Spencer (1860) 'The Physiology of Laughter' Macmillan p.395-402 [online] available from

<https://ia800201.us.archive.org/3/items/b2246797x/b2246797x.pdf>

Tannen, D. (1992) *You Just Don't Understand*. William Morrow and Co, USA: p.24, 330p

Vandaele, J. (1999) 'Each Time We Laugh" Translated Humour in Screen Comedy' in *Translated Humour*

Vandaele, J. (2002) 'Humor Mechanisms in Film Comedy: Incongruity and Superiority'. *Poetics Today* 23:2, pp. 221-242.

Vandaele, J. (2012) 'Narrative Humour (II): Exit Perspective'. *Poetics Today* 33:1, Oslo: Duke University Press, pp. 59-126

Vargese, L.M. and Idiculla, A. (2015) 'Humour as Social Critique in Pickwick Papers & Three Men in a Boat' *European Academic Research - Vol. II, Issue 10*

Veatch, T. S. (1998) 'The Theory of Humour'. *Humour: The International Journal of Humour Research* online at [<http://www.hnu.edu/ishs/JournalCenter.htm>]

Venour, C., Ritchie, G.D. Mellish, C. (2011) 'Dimensions of Incongruity in Register Humour' published *The Pragmatics of Humour across Discourse Domains*

Voinarovski, V. (2003) 'Algorithms of Humour' [online] available from <http://algoritmist.ru/korrektnost-jazyka/priemy-jumora.html>

Woolf, V. (2002) *The Common Reader* First Series ed. by Andrew McNeillie New York: Harcourt Inc.

Aspecte ale traducerii umorului. Studiu de caz: *Trei într-o barcă (fără a socoti și câinele)* și *Trei pe două biciclete* de J.K.Jerome

Zekavat, M. (2014) 'A Discursive Model of Satire' *Jena Electronic Studies in English language Studies and Literature*. pp. 1-15

Zillmann, D. and Cantor, J. R. (1996). 'A disposition theory of humor and mirth'. In A. J. Chapman & H. C. Foot (Eds.), *Humor and laughter: Theory, research and applications*, pp. 93-116. New York: Wiley.

Științe ale traducerii

Abdullah, A.B. (2009) 'The Pragmatic Aspect of Translation'. *Язык, сознание, коммуникация: Сб. статей / Отв. ред. В. В. Красных*, pp.28-31 [online] available from <http://www.philol.msu.ru/~slavphil/books/jsk_39_03akas.pdf>

Alvarez, M. and Africa Vidal, C. (1996) *Translation, Power, Subversion*. Clevedon: Multilingual Matters

Apter and Mitzi Desseles (2012) 'Disclosure humor and distortion humor: A reversal theory analysis' DOI: 10.1515/humor-2012-0021. Louisiana Tech University

Attardo, S. (2001) 'Humor and Irony in Interaction: From Mode Adoption to Failure of Detection' *New perspectives on miscommunication* L. Anolli, R. Ciceri and G. Riva (Eds.)

Attardo, S. and Raskin, V. (1991). 'Script theory revis(it)ed: joke similarity and joke representation model'. *Humor*. 4 (3-4): pp. 293–347

Baker, M. (1992) *In Other Words*. New: York Routlege

Bassnett, S and Lefevere, A. (1992). *Translation, History and Culture*. London and NY: Routlege

Bassnett, S. in Kuhiwczak, P. and Littau, K. (2007) *A Companion to Translation Studies*. Clevedon: Multilingual Matters LTD, p.1-13

Bell, R. T. (1998). 'Psychological/cognitive approaches'. In M. Baker (Ed), *Routledgeencyclopedia of translation studies*. London & New York: Routledge.

Aspecte ale traducerii umorului. Studiu de caz: *Trei într-o barcă (fără a socoti și câinele)* și *Trei pe două biciclete* de J.K.Jerome

Catford, J. (1965) *A Linguistic Theory of Translation*. London: Oxford University Press, 106 p

Chen, B. Y and Chen (2013) 'Enhancing the Quality of Court Interpretation— A Functionalist Approach'. *Compilation and Translation Review* Vol. 6, No. 2 , pp. 99-126

Chesterman, A. (1997) *Memes of Translation: The Spread of Ideas in Translation Theory*. Amsterdam: John Benjamins Publishing

Chiaro, D. (2010) *Translation, Humour and Literature: Translation and Humour*. London: A&C Black, [online] available from

https://books.google.md/books?id=kCelpJ2V0HQC&pg=PA9&dq=dialect+humour+translation&hl=en&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=dialect%20humour%20translation&f=false

Cohen, A.D. (2001) 'The Use of Translation Strategies in Coping with Language Learning Difficulties' *Pub. Linguistique*. pp. 99-105

Croitoru, E. (2015) '(Trans)Cultural, Imaginary, Humorous' [online] available from

<https://ru.scribd.com/document/283346871/Croitoru-Translating-Jokes>

Cronin, M. (2006) *Translation and Identity*. London: Rutledge Taylor and Francis Group, p.46,

Davies, C. (2009) 'Reflections on Translating Dialect in Jokes and Humour' *Special Issue: The Translation of Dialects in Multimedia*

Delbatista, D. (1993) *There's a Double Tongue*. Atlanta: GA, Editions Rotopi, Amsterdam

Delisle, (1993) *La traduction raisonnée. Manuel d'initiation à la traduction professionnelle de l'anglais vers le français*, Ottawa: Presses de l'Université d'Ottawa

Dimitriu, R. (2002) *Theories and Practice of Translation*. Institutul European

Dimitriu, R. (2006) *The Cultural Turn in Translation Studies*. Institutul European

Edwards, J. (1985) *Talk Tidy, the Art of Speaking Wenglish*. Cambridge: D. Brown

Gambier, Y. (2010) *Handbook of Translation Studies*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company

Guerra, F. (2012) 'Translating culture: problems, strategies and practical realities'. *Art and Subversion*

Aspecte ale traducerii umorului. Studiu de caz: *Trei într-o barcă (fără a socoti și câinele)* și *Trei pe două biciclete* de J.K.Jerome

No. 1 - Year 3 12/2012 - LT.1, p. 1-27

Hatim, B. and Mason, I. (1990) *The Translator as Communicator*. London and New York: Routledge

Halliday, M.A.K. (1994) *An Introduction to Functional Grammar*. London: Edward Arnold

Kövecses, Z. 'Variation in Metaphor'. Eötvös University, p.13-39

Harvey, M. (2003). A beginner's Course in Legal Translation: the Case of Culture-Bound Terms [online] available from <<http://www.tradulex.org/Actes2000/harvey.pdf>>

Hatim, B. and Munday, J. (2004) Translation. *An Advanced Resource Book*. London: Routledge, Tylor and Francis Group,

Hervey, Sándor G. J. and Higgins, Ian (1991) *Thinking Translation : A Course in Translation Method, French-English*. London: Taylor & Francis Routledge

Hickey, L. (1998) Pragmatics of Translation Topics in Translation. London: Multilingual Matters

Hodges, P. (2009) 'Linguistic Approach to Translation Theory'. [online] available from <<http://www.translationdirectory.com/articles/article2019.php>>

Jacobson, R. (1959) 'On Linguistic Aspects of Translation'. *The Discipline Compass* pp. 233-239 [online] available from <<https://web.stanford.edu/~eckert/PDF/jakobson.pdf>>

Jensen, A. and Jakobsen, A.L. (2000) 'Translating under Time Pressure. An Empirical Investigation of Problem Solving Activity and Translation Strategies by Non-Professional and Professional Translators' from Chesterman, A., Gallardo, N. San Salvador, Gambier, Y. *Translation in Context: Selected Contributions from the EST Congress*. John Benjamins Publishing

Katan, D. (1999) *Translating Cultures. An Introduction for Translators, Interpreters, and Mediators*. UK : St. Jerome Publishing

Kelly, D. (2005) *A Handbook for Translator Trainners: A Guide to Reflective Practice*. Manchester: St. Jerome, Pub.

Kuhiwczak, P. and Littau, K. (2007) *A Companion to Translation Studies*. Multilingual Matters LTD

Lefevere, A. (1992) *Translation, Rewriting, and the Manipulation of Literary Fame* Routledge

Aspecte ale traducerii umorului. Studiu de caz: *Trei într-o barcă (fără a socoti și câinele)* și *Trei pe două biciclete* de J.K.Jerome

Leppihalme, R. (1997) *Culture Bumps: An Empirical Approach to the Translation of Allusions*. UK: Multilingual Matters, Language & Arts

Li, Qun. (2014) 'The Influence of Translators' Cultural Identity on the Translation of Lunyu' *International Journal of English Linguistics*; Vol. 4, No. 5. pp.130-137

Loescher, W. (1991). *Translation Performance, Translation Process and Translation Strategies*. Tuebingen: Guten Narr.

Mailhac, J.P. (2007) 'Formulating Strategies for the Translator' *Translation Journal*. Vol. 11, N2 [online] available from <<http://translationjournal.net/journal/40strategies.htm>>

Marchenkova, I. (2013) 'Phonostylistics in Rilke's "New Poetries" and its Saving in Translations'. [online] available from < <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/posibnuku/338/3.pdf>>

Mateo, M. (1995) 'The Translation of Irony'. *Meta : journal des traducteurs / Meta: Translators' Journal*, vol. 40, n° 1, 1995, pp. 171-178.

Mathieu, (2016) '7 Translation Strategies to Facilitate Your Work' [online] available from <<https://culturesconnection.com/7-translation-techniques/>>

Molina, L.et Amparo Hurtado Albir (2002) 'Translation Techniques Revisited: A Dynamic and Functionalist Approach', *Erudit Meta*, XLVII, 4

Munday, J. (2001) *Introducing Translation Studies Theories and Applications*. London and NY: Routledge.

Munday, J. (2009) *The Routledge Companion to Translation Studies*. London and NY: Routledge

Newmark, P. (1988) *A Textbook of Translation*. New York: Prentice Hall

Nida, E. A. and Taber Ch. R. (1982) *The Theory and Practice of Translation*. Leiden: Published for the United Bible Societies by E. J.Brill

Nida, E. (1996) *The Sociolinguistics of Interlingual Communication*. Brussels: Editions du Hazard

Niknasab, L. (2011) 'Translation and Culture: Allusions as Culture Bumps'. *Journal of Translation and Interpretation*, vol. 5, no. 1

Aspecte ale traducerii umorului. Studiu de caz: *Trei într-o barcă (fără a socoti și câinele)* și *Trei pe două biciclete* de J.K.Jerome

Nord, C. (1997) *Translating as a Purposeful Activity*. Manchester: St. Jerome Publishing

Ordurari, M. (2016) 'Translation Procedures, Strategies and Methods'. *Translation Journal* [online] available from < <http://www3.uji.es/~aferna/EA0921/6c-Translating-culture-procedures.pdf>>

Owji, Z. (2013) 'Translation Strategies: A Review and Comparison of Theories' [online] available from < <http://translationjournal.net/journal/63theory.htm>>

Panou, D. (2013) 'Equivalence in Translation Theories: A Critical Evaluation'. *Theory and Practice in Language Studies*, Vol. 3, No. 1, pp. 1-6

Pym, A. (2006) *Sociocultural Aspects of Translating and Interpreting*. Amsterdam: John Benjamin Publishing Company

Reiss, K. (2000) *Translation Criticism: The Potentials and Limitations*. Trans. by Erroll F. Rhodes, London: Routledge Taylor and Francis Group.

Robinson, D. (1997) *Becoming a Translator*. London and NY: Routledge. Taylor and Francis Group

Shuttleworth, M. and Cowie, M. (1997) *Dictionary of Translation Studies*. Routledge. London and New York: Taylor and Francis Group

Seguinot, C. (1989). *The Translation Process*. Toronto: H.G. Publications.

Chuanmao (2014) 'On "Strategy" as a Pivotal Concept in Transfer Operations.' *International Journal of English Literature*, vol5 (5), pp.106-112

Tisgam K. H. 'Translating Cultural Humour: Theory and Practice' University of Baghdad, pp.1-15

Tirkkonen-Condit, S. and Jaaskelainen, R. (2000) *Tapping and Mapping the Processes of Translation and Interpreting: Outlooks on Empirical Research*. Amsterdam: John Benjamin Publ.

Tian Todd, G. (1977) *Todd's Geordie Words and Phrases*. Newcastle-upon-Tyne: Frank Graham

Van Leuven-Zwart, K. (1989) 'Translation and Original Similarities and Dissimilarities'. *Target* Vol 1:2, pp. 151-181

Vandaele, J. 'Wordplay in translation' University of Oslo, p.180-183

Vasconcellos, M.L. (2006) 'Two facets in the subtitling process: Foreignisation and/or domestication

Aspecte ale traducerii umorului. Studiu de caz: *Trei într-o barcă (fără a socoti și câinele)* și *Trei pe două biciclete* de J.K.Jerome

procedures in unequal cultural encounters' Universidade Federal de Santa Catarina . pp. 43-66

Venuti, L. (1992) *Rethinking Translation -Discourse, Subjectivity, Ideology*. London and N Y: Routledge

Venuti, L. (1995) *The Translator's Invisibility*. Routledge, New Fetter, Lane, New York

Venuti, L. (2000) *The Translation Studies Reader*, Routledge Taylor and Francis Group, London, New York

Vinay, J.-P. Darbelnet, J. (1995) *Comparative Stylistics of French and English: A Methodology for Translation*. Amsterdam: John Benjamins Publishing

Waliński, J. T. (2015) 'Translation Procedures'. p.55-67[online] available from

<<http://anglistyka.uni.lodz.pl/userfiles/Walinski%202015%20Translation%20procedures.pdf>>

Yang, W. (2010) 'Brief Study on Domestication and Foreignization in Translation' *Journal of Language Teaching and Research*, Vol. 1, No. 1, pp. 77-80

Zare-Behtash, E. and Firoozkoobi, S. (2009) 'A Diachronic Study of Domestication and Foreignization Strategies of Culture-Specific Items: in English-Persian Translations of Six of Hemingway's Works'. *World Applied Sciences Journal* 7 (12) pp.1576-1582

Barhudarov, L. S. (1975) *Language and Translation* Москва: Издательство Международные отношения. [online] available from

Комиссаров, В.Н. (2010) 'Эквивалентность перевода при передаче функционально-ситуативного содержания оригинала'. [Translation Equivalence in Target Text Functional-Situational Content Conveyance] [online] available from <http://study-english.info/equivalence.php>

Van Leuven-Zwart (1989) 'Translation and Original Similarities and Dissimilarities' *Target*

International Journal of Translation Studies Vol.1 Annual Reviews pp. 151-181

Studii ale culturii

Aixelá, J.F., 1996. 'Culture-Specific Items in Translation'. In R. Alvarez and M. Vidal (eds.), *Translation*,

Aspecte ale traducerii umorului. Studiu de caz: *Trei într-o barcă (fără a socoti și câinele)* și *Trei pe două biciclete* de J.K.Jerome

Power, Subversion, Clevedon: Multilingual Matters, p.52-78

Alden, D.L., Hoyer, W.D., Lee, C. (1993) 'Identifying Global and Culture- Specific Dimensions of Humour in Advertising: A Multinational Analysis. *Journal of Marketing* Vol. 57 (April 1993), 64-75

Dore, M. (n.d.) 'Manipulation of Culture-Specific Allusions in AVT'. Lancaster University, UK, p.5-28 [online] available from

https://www.academia.edu/9147930/Manipulation_of_Humorous_Culture_Specific_Allusions_in_AVT?auto=download

Easthope, A. (1999) *Englishness and National Culture*. London, New York: Routledge,

Ebenggaard, Kim. (2009) 'Humor'. *Modern World*, p.1. 1-11.

Even-Zohar, I. (1990) 'Polysystem Studies'. *Poetics Today. International Journal for Theory and Analysis of Literature and Communication.*, p.1-243

Fox, K. (2004) *Watching the English*. London: Hodder and Stoughton Ltd

Hall, S. and Du Gay, P. (1996) *Questions of Cultural Identity*. London: Sage Publications Ltd.

Milne-Smith, A. (2014) *London Clubland: A Cultural History of Gender and Class in Late Victorian Britain*. New York: Palgrave Macmillan

Nicholson, H. (1946) *The English Sense of Humour*. The Dropmore Press

Nilsen, A. (1991) [Review of] Christie Davies, *Ethnic Humor Around the World: A Comparative Analysis*. (Bloomington: Indiana University Press, 1990 [online] available from

<https://scholarscompass.vcu.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com/&httpsredir=1&article=1529&context=ess>

Sehmy, D. (2014) 'Jerome at the BBC' *Subversion, Caricature and Humanity in Three Men in a Boat*. *European Journal of Humour Research* 2 (2) pp. .32-53

Taine, H. (1885) *Notes on England*. Henry Holt and Co., Publishers, New York, trans. by W.F. Rae [online] available from <https://archive.org/stream/notesonengland00tainuoft#page/n111/mode/2up>

Aspecte ale traducerii umorului. Studiu de caz: *Trei într-o barcă (fără a socoti și câinele)* și *Trei pe două biciclete* de J.K.Jerome

Tomalin, B. and Stempleski, S. (2003) *Cultural Awareness - Resource Books for Teachers*. Oxford University Press

Pragmatică

Alves, F. and Gonçal es, (2004) J.L. V. R. 'A Relevance Theory Approach to the Investigation of Inferential Processes in Triangulating Translation, John Benjamins B.V., p.3-25

Attardo, S. (2001)' Humor and Irony in Interaction: From Mode Adoption to Failure of Detection' *New perspectives on miscommunication L. Anolli, R. Ciceri and G. Riva (Eds.)IOS Press,p.166-185*

Attardo, S. (2011) in Zienkowski, J., Östman Jan-Ola, Verschueren, Jef *Discursive Pragmatics* John Benjamins Publishing

Blackwell, S.E. (2003) *Implicatures in Discourse.The Case of Spanish NP Anaphora..* Amsterdam: John Benjamins Publishing Company

Blum-Kulka, S and Elite Olshtain (1986). ,Too many words: Length of utterance and pragmatic failure.' *Studies in Second Language Acquisition*, 8 (2), pp.165-179.

Bonta, E. (2015) *Pragmatics of the Conversational Discourse*. Bacău: Editura Alma Mater

Dynel, M. (2011) *The Pragmatics of Humour Across Discourse Domains*. Amsterdam: John Benjamins Publishing

Grice, H.P. (2004/1975). *Logic and Conversation, Syntax and Semantics*. London: University College

Gurillo, L.R. (2013) *Irony and Humor-From pragmatics to discourse*, Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, p-2

Hadfield, J.A. (2009) *Why Do We Laugh*, LULU.

Hussein, M. (2009) 'Relevance theory and procedural meaning: the semantics and pragmatics of discourse markers in English and Arabic' Newcastle University

Aspecte ale traducerii umorului. Studiu de caz: *Trei într-o barcă (fără a socoti și câinele)* și *Trei pe două biciclete* de J.K.Jerome

Leech, G.N. (1983) *Principles of Pragmatics* London: Longman

Mey, Jacob. 1993. *Pragmatics. An introduction.* NY: Blackwell.

Sperber, D. (1984) 'Irony and Echoing Mention' *Journal of Experimental Psychology* Vol. 13 Nr 1. pp. 130-136

Sperber, D. and Wilson, D. (1987) 'Précis of Relevance: Communication and Cognition' . Vol. 10 Issue 4. pp. 697- 410

Wilson, D. (1999) 'Metarepresentation in Linguistic Communication', p.127-160

Yule, G. (1996) *Pragmatics.* Oxford University Press

Veeneanen, N.(2007) *Прагматический аспект перевода сатиры и юмора на примере М Булгакова "Собачье Сердце.* [The Pragmatic Aspect of Satire and Humour Translation. The Case of M. Bulgacov's Narrative "Dog's Heart"] Институт иностранных языков и переводоведения

Alte surse

Cohen, A.D. (1984) 'On taking tests: what the students report. *Language testing*', 11 (1). Pp.70-81

Crangle, S. Nicholls, P. (2010) *On Bathos: Literature, Art, Music.* New York: Continuum International Publishing Group

Crawford, M. (1995) *Talking Differnce: On Gender and Language.* SAGE Publications

Davies, M and Moore , W. (2005)'Some Principles of Stratification'. *American Sociological Review* Vol. 10 N. 2 , pp.242-249

Davletbaeva, D.N. (2010) *Lectures on English Lexicology.*Cazan:Tatar State University

Henley, N. M., and Kramarae. C. (1991) 'Gender, Power, and Miscommunication.' *Miscommunication and Problematic Talk.* Newbury Park, CA: Sage Publications,. pp. 18-43.

Hughes, A., Trudgill, P., Watant, D. (2012) *English Accents and Dialects: An Introduction to Social and*

Aspecte ale traducerii umorului. Studiu de caz: *Trei într-o barcă (fără a socoti și câinele)* și *Trei pe două biciclete* de J.K.Jerome

Regional.. London and NY: Rutlege, Taylor and Francis Group

Kövecses, Z. (2003) *Metaphor and Emotion: Language, Culture, and Body in Human Feeling*. Cambridge University Press

Lakoff, G. and Johnson, M. (1980) *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press

Lipka, L. (1992) *An Outline of English Lexicology* Tübingen: Max Niemeyer Verlag

Nicolas, J. (2007) 'Three Men in a Boat and Three Men on the Bummel The Story behind Jerome's two Comic Masterpieces [online] available from <http://www.jeromekjerome.com/jerome-in-words/three-men/>

Nichol, M. (2015) 'Using Humor to Create a Positive Learning Environment, American Society for Engineering Education' 122nd ASEE Annual Conference and Exposition, pp. 1-17

Troemel-Ploetz, S. (1991) 'Selling the Apolitical' Discourse and Society' SAGE Science Society, : pp. 489-502

Shakespeare, W. (2004) *As You Like It* Cambridge University Press edited by Cynthia Marshall

Disertații:

Curco-Cobos, M. (1997) *The Pragmatics of Humorous Interpretations: A Relevance-Theoretic Approach* (PhD thesis) London: University Press

Babii, O. (2016) *The Translation of Irony in Literary Texts: Johnatan Swift, Oscar Wilde, Aldous Huxley, David Lodge* (PhD thesis) Iași: Alexandru Ioan Cuza University

Ferrar, M. (1993) *The Logic of the Ludicrous.* (PhD thesis) London: University College

Marszalek, A. (2012) *Humorous worlds: a cognitive stylistic approach to the creation of humour in comic narratives.* (Master thesis) University of Glasgow [online] available from <http://theses.gla.ac.uk/4156/>

Irina Sirbu (Puşnei)

Aspecte ale traducerii umorului. Studiu de caz: *Trei într-o barcă (fără a socoti și câinele)* și *Trei pe două biciclete* de J.K.Jerome

Morton Gledhill, J. R. (2001) *Strategies in Translation: A Comparison of the Helen Lowe-Porter and David Luke Translations of Thomas Mann's Tonio Kröger, Tristan and Der Tod in Venedig within the Context of Contemporary Translation Theory* (dissertation), Universität Erfurt.

Steidlova, V. (2010) *Humour in Czech Translations of Three Men in a Boat*, (Master Diploma Thesis), Masaryk University

Tănase, E.V. (2017) *The Intercultural Journey of Humour in Subtitling*, (Doctoral Dissertation), Iași : Alexandru Ioan Cuza University

